

Наша Слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 5 (1156) 29 СТУДЗЕНЯ 2014 г.

Рэспубліканская Рада ТБМ

26 студзеня 2014 г. на сядзібе ТБМ у Менску адбылося плановае паседжанне рэспубліканскай Рады ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны". На парадак дня былі вынесены наступныя пытанні:

1. Справаздача Старшыні ТБМ аб працы арганізацыі за 2013 г.
2. Зацвярджэнне плана працы ТБМ на 2014 год.
3. Прыняцце заявы адносна сітуацыі з Літаратурным музеем імя Максіма Багдановіча.
4. Падрыхтоўка да юбі-

лею ТБМ.

5. Падрыхтоўка да чарговага з'езду ТБМ.
6. Зварот да выбаршчыкаў.
7. Зварот да кандыдатаў у дэпутаты мясцовых саветаў.
8. Аб выданні летатпісу ТБМ за 2009-2014 гг.
9. Рознае.

Рада заслухала справаздачу Старшыні ТБМ імя Ф. Скарыны Алега Трусава аб працы арганізацыі за 2013 год. Пад час абмеркавання гучаў шчыры клопат за стан роднай мовы, за тое, што працэсы пашырэння ўжытку беларускай мовы ідуць павольна і не ўсюды.

Рада ўнесла дапаўненні ў праект плана работы ТБМ на 2014 год і зацвердзіла план цалкам.

Рада пастанавіла размежаваць юбілей ТБМ (25 гадоў з моманту заснавання) і чарговы з'езд ТБМ. Юбілей ТБМ плануецца святкаваць у канцы чэрвеня 2014 года, а з'езд - правесці 26 кастрычніка.

Рада пастанавіла выдаць "Летатпіс ТБМ" за апошнія 5 гадоў. Раней летатпісы ТБМ выдаваліся за 15 і 20 гадоў. Укладальнікам летатпісу прызначана сябар Рады Святлана Багданкевіч. Летатпіс вырашана выдаць да з'езду. Рада звяртаецца да кіраўнікоў усіх рэгіянальных структур ТБМ з просьбай дасылаць у сядзібу ТБМ інфармацыю пра дзейнасць сваіх арганізацый, пачынаючы з другой паловы 2009 года. Рада прапануе сябрам ТБМ прыступіць да напісання гісторый сваіх арганізацый, паколькі следам за юбілеем ТБМ адзін за адным пойдуць юбілей рэгіянальных арганізацый.

Рада даручыла Сакратарыяту стварыць аргкамітэт па святкаванні юбілею ТБМ.

Рада пагадзілася вынесці на Агульнанацыянальную дыктоўку тры тэксты па творах Васіля Быкава, 90 гадоў з дня нараджэння якога беларуская і сусветная грамадскасць будзе адзначаць сёлета. Тэксты будуць апублікаваныя ў "Нашым слове".

Дыктоўку вырашана пачаць у 21 лютага.

Рада зацвердзіла вынесены на разгляд звароты і заявы.

Наш кар.

130 гадоў з дня нараджэння Антон Луцкевіча

Антон ЛУЦКЕВІЧ (29 студзеня 1884, Шаўлі, Ковенская губерня - 23 сакавіка 1942 або 30 лістапада 1943, перасылны пункт у Аткарску, Саратаўская вобласць) - адзін з пачынальнікаў беларускага нацыянальнага руху ў XX ст., гісторык, літаратуразнаўца, публіцыст. Брат Івана Луцкевіча.

Паходзіў з шляхецкага роду гербу "Навіна". У 1902 скончыў Менскую гімназію. Вучыўся на фізіка-матэматычным факультэце Пецябургскага ўніверсітэта, юрыдычным факультэце Дэрпцкага ўніверсітэта. Адзін з заснавальнікаў у 1903 БРГ. У лютым 1906 перайшоў на нелегальнае становішча, пераехаў у Вільню. Уваходзіў у склад рэдакцый газеты "Наша доля" і "Наша ніва". Першы артыкул апублікаваў у 1906 у № 1 газеты "Наша доля". Супрацоўнічаў з выдавецтвам "Нашай нівы", з 1913 з Беларускай выдавецкай таварыствам. З 1911 саўладальнік Віленскай бібліятэкі-чыгальні "Веды" Б. Даніловіча, з 1914 яе ўладальнік. Адзін з выдаўцоў газеты "Гоман". У 1915 з братам, паэтэсай Цёткай (А. Пашкевіч) і іншымі заснаваў Беларускае сацыял-дэмакратычную работніцкую грамаду

(БСДРГ), узначаліў Беларускае народнае камітэт (БНК). Адзін з ініцыятараў Канфедэрацыі Вялікага Княства Літоўскага.

На Беларускай канферэнцыі 1918 абраны старшынём Віленскай беларускай рады (ВБР). 18.3.1918 кааптаваны ад ВБР у склад Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, быў ініцыятарам абвешчэння незалежнасці БНР. Пасля расколу БСГ адзін са стваральнікаў Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (БСДП). У верасні 1918 прызначаны Радай БНР Старшынём Народнага сакратарыяту і народным сакратаром замежных спраў (з кастрычніка 1918 Старшыня Рады Народных Міністраў і міністр замежных спраў БНР). 3 снежня 1918 Рада і ўрад БНР на чале з А. Луцкевічам пераехалі ў Вільню, 27 снежня - у Гародню. 14.12.1918, 2.1 і 3.1.1919 Луцкевіч накіраваў ноты пратэсту польскаму ўраду супраць далучэння да Польшчы Беластоцкага, Бельскага і Аўгустоўскага паветаў.

Пасля расколу Рады БНР 13.12.1919 Старшыня Рады Міністраў Найвышэйшай Рады БНР. 3 1921 старшыня

Беларускага нацыянальнага камітэту ў Вільні. Выкладаў у Віленскай беларускай гімназіі. Яго намаганні пры Беларускай навуковым таварыстве (БНТ) арганізаваны Беларускае музей імя І. Луцкевіча.

Арыштоўваўся польскімі ўладамі ў 1927 і 1928 г.

Пасля ўступлення ў Заходнюю Беларусь Чырвонай Арміі яго запрасілі на сход беларускай інтэлігенцыі. У верасні 1939 году арыштаваны бальшавікамі ў Вільні і перавезены ў Менск. Асобай нарадай НКУС СССР прыгавораны да 8 гадоў канцлагераў. Памёр у саратаўскай вязніцы НКУС. Быў пахаваны ў спецсектары камунальных могілак Аткарска. Рэабілітаваны ў 1989 годзе.

Вікіпедыя.

125 гадоў з дня нараджэння Язэпа Мамонькі

Язэп Аляксеевіч МАМОНЬКА (28 студзеня 1889, в. Залесе Слуцкага пав. Менскай губ. (цяпер Слуцкі раён Менскай вобл., Беларусь) - 10 верасня 1937, ГУЛАГ, Расія) - беларускі палітычны дзеяч, публіцыст.

У 1907-1917 сябар партыі эсэраў. Двойчы арыштоўваўся, правёў у турме 2 гады і 10 месяцаў. Падчас 1-й сусветнай вайны мабілізаваны ў царскае войска, малодшы унтэр-

афіцэр. Стварыў у Рызе ў траўні 1917 першае беларускае вайсковае аб'яднанне. Дэлегат ад 12-й арміі III з'езда БСГ (кастрычнік 1917), на якім абраны ў ЦК. Адзін з арганізатараў і дэлегатаў I-га Усебеларускага з'езду (1917). Сябар Вялікай беларускай рады і Цэнтральнай беларускай вайсковай рады. Арыштоўваўся савецкімі ўладамі 18.12.1917 і ў 1918.

У 1918-1924 сябар БПС-Р, уваходзіў у яе кіраўніцтва, з 1921 сябар бюро ЦК. Са снежня 1919 член прэзідыума Рады БНР.

Быў арыштаваны польскімі ўладамі. Пасля вызвалення перабраўся ў Коўно. У пач. 1921 прыехаў у Менск дэлегацыяй падпольнай дзейнасці ў Заходняй Беларусі. Арыштаваны ў сакавіку 1921, прывезены ў Маскву. У красавіку 1921 высланы ў Казань,

адкуль уцёк у Коўно. У канцы 1922 выехаў у Чэхаславакію. Скончыў 3 курсы камерцыйнага інстытута ў Празе. У час 2-й Усебеларускай канферэнцыі (1925) у Берліне выступіў супраць роспуску ўраду БНР і пакінуў канферэнцыю. У 1928 жыў у Рызе.

У верасні 1928 атрымаў візу для прыезду ў СССР, дзе адразу (11.9.1928) быў арыштаваны ДПУ БССР на станцыі Бігосава; адпраўлены ў Маскву. 3.1.1929 пастановай Калегіі АДПУ СССР прыгавораны да 10 гадоў лагераў. 2.9.1937 пастановай "тройкі" НКУС Комі АССР прыгавораны да расстрэлу. Расстраляны на ст. Мядзведжая Гара (Сандармох) Карэла-Фінскай АССР (цяпер Архангельская вобл., Расія). Рэабілітаваны пракуратурай Комі АССР 12.4.1989, Генеральнай пракуратурай Расіі 25.3.1993.

Вікіпедыя.

ISSN 2073-7033

9 772073 703003

Рэспубліканская Рада ТБМ

Пастанова Рады ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"

"Аб даце склікання чарговага XII з'езду ТБМ і аб працэдуры вылучэння дэлегатаў на з'езд"

Мінск

26 студзеня 2014 г.

Рада ТБМ пастанаўляе:

1. Склікаць чарговы XII з'езд ТБМ у г. Мінску 26 кастрычніка 2014 года.
2. Дэлегатаў на з'езд вылучаюць рэгіянальныя арганізацыі, якія стаяць на ўліку ў мясцовых органах улады па наступных квотах:
 - Мінская гарадская арганізацыя - 30 чалавек;
 - абласныя арганізацыі - 5 чалавек ад кожнай;
 - гарадскія і раённыя арганізацыі: да 50 чалавек - 1 дэлегат, ад 51 да 100 чалавек - 2 дэлегаты, ад 101 чалавека і болей - 3 дэлегаты.
3. Суполкі і арганізацыі, якія не стаяць на ўліку ў мясцовых органах улады могуць вылучаць па аднаму паўнамоцнаму прадстаўніку з правам дарадчага голасу.
4. Па-за квотай рэгіянальнымі структурамі вылучаюцца на з'езд у якасці дэлегатаў сябры Рады ТБМ і Рэвізійнай камісіі.
5. Вылучэнне дэлегатаў на з'езд правесці за перыяд часу з 7 лютага па 20 верасня 2014 года.
6. Дакументы аб вылучэнні дэлегатаў даслаць ў сакратарыят ТБМ не пазней за 1 кастрычніка 2014 года.
7. Рада ТБМ рэкамендуе вылучаць у якасці дэлегатаў сяброў ТБМ, якія маюць пасведчанне сябра ТБМ з фотаздымкамі і аплата складкі за 2014 год.

Зварот Рады ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"

да кандыдатаў у дэпутаты мясцовых саветаў на выбарах 2014 г.

Паважаныя сябры!

Наперадзе ў нас нялёгка перадвыбарчая кампанія. Нашы людзі зняверліліся ў сваіх лепшых надзеях, шмат хто наогул не збіраецца ісці на выбары і спадзяецца толькі на самога сябе. Тым не меней, пад ляжачы камень вада не цячэ, і таму мы звяртаемся да Вас з прапановай браць удзел у выбарчай кампаніі па-беларуску, з пачуццём нацыянальнай годнасці.

Звяртайцеся да выбаршчыкаў на роднай беларускай мове, уключаўшы ў свае прадвыбарчыя платформы пункты аб адкрыцці ў Вашай мясцовасці беларускамоўных класаў, школ, гімназій, студэнцкіх групаў і пільняў, аформіце па-беларуску свае ўлёткі, лозунгі і плакаты - і Вы адразу адчуеце падтрымку тых, каму баліць душа за стан нашай мовы і культуры, хто хоча жыць у замужняй еўрапейскай дэмакратычнай краіне.

Поспеху Вам і перамогі!
Рада ТБМ.

Мінск, 26 студзеня 2014 г.

Зварот Рады ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"

да выбаршчыкаў 2014 г.

Сёлета ў нашай краіне адбудуцца чарговыя выбары ў мясцовыя саветы дэпутатаў. Падчас агітацыйнай кампаніі, акрамя іншага, варты звяртаць увагу і на тое, наколькі кандыдат у дэпутаты адстойвае нацыянальны інтарэсы сваёй краіны, як ставіцца да роднай культуры і мовы - асноўных чыннікаў нацыі і незалежнай дзяржавы.

Таварыства беларускай мовы заклікае падтрымаць тых кандыдатаў, якія ведаюць і шануюць беларускую мову, карыстаюцца ёю і спрыяюць яе пашырэнню. Менавіта ад гэтага залежыць, наколькі ён будзе бараніць інтарэсы народа - носьбіта духоўнага скарбу, інтарэсы незалежнай дзяржавы Рэспублікі Беларусь.

Рада ТБМ.

Мінск, 26 студзеня 2014 г.

Гісторык і літаратар распавёў пра ўкрадзены слоніміскія скарбы

У Народным музеі імя Аляксандра Жукоўскага сярэдняй школы № 4 г. Слоніма вучні і настаўнікі сустрэліся са слоніміскімі літаратарам, гісторыкам і журналістам Сяргеем Чыгрыном.

Госць распавёў ім пра гісторыю слонімскай зямлі, але найбольш ён спыніўся на тых скарбах, якія за апошнія 500 гадоў былі ўкрадзеныя і вывезеныя са Слонімішчыны ў розныя краіны свету.

- Найбольш скарбаў з нашай мясцовасці знікла з

палацаў Слізьняў з вёскі Новадзявяткавічы, Пуслоўскіх з Альбярціна, Агінскіх і Сапегаў са Слоніма, з храмаў з Жыроўвічаў, Слоніма, Азярніцы, Дзераўной. Напрыклад, калекцыя карцін з Альбярціна магла б з поспехам сёння экспанавана ў многіх еўрапейскіх галерэях. Тут некалі знаходзіліся эскізы "Галоўкі" Леанарда да Вінчы, "Кентаўра" Рубенса, дзве карціны Пітэра Брэйгеля, некалькі венецыянскіх партрэтаў. Зніклі са Слонімскага музея шахматная дошка Льва Сапегі, стату-

этка з дрэва вялебнага Ніла Сорскага, срэбны медаль-манета 138 года да нашай эры з надпісам на старажытна-яўрэйскай мове часоў Сімона Макавея і тысячы іншых каштоўнасцей, - сказаў Сяргей Чыгрын.

Васіль Адамаў,
Беларуская Радаё Рацыя.
Фота аўтара.

Шлях у гісторыю

(да 85-годдзя Анатоля Пятровіча Грыцкевіча)

31 студзеня 2014 года адзначае 85-годдзе вядомы беларускі гісторык, прафесар, доктар гістарычных навук, аўтар больш за 1300 навуковых публікацый і 10 манаграфій - Анатоль Пятровіч Грыцкевіч.

А.П. Грыцкевіч - сапраўдны член Міжнароднай Акадэміі навук Еўразіі, ганаровы сябар МГА "Згуртаванне беларусаў свету "Бацькаўшчына", ганаровы сябар Міжнароднай асацыяцыі беларусаў, сябар Маскоўскага гістарычна-радаводнага таварыства, ганаровы сябар Таварыства беларускай культуры ў Літве, сябар рады Таварыства беларускай мовы.

Таленавіты даследчык беларускай мінуўшчыны ўражае бліжніх не толькі глыбокімі энцыклапедычнымі ведамі, але і як чалавек высокай культуры і інтэлігентнасці.

Нарадзіўся А.П. Грыцкевіч у Менску. Бацька Пётр Грыцкевіч па адукацыі быў гісторык, грамадскі і партыйны дзеяч з антыпольскіх партызан. Маці па адукацыі - медык, працавала ў Беларуска-літвінскім істытуце на пасадзе дацэнта.

Аднак карані роду Грыцкевічаў ідуць са Случчыны яшчэ з 16-га стагоддзя. І таму, тэмай навуковых даследаванняў Анатоля Пятровіча былі Слуцк, Случчына, прыватнаўладніцкія гарады Вялікага Княства Літоўскага. Прафесар упершыню ў гісторыяграфіі Беларусі навукова даследаў гісторыю Слуцкага збройнага чыну і паходу генерала С.Н. Булак-Балаховіча на Палессе.

Пасля заканчэння ў г. Менску сярэдняй школы Анатоль Пятровіч паступіў у Менскі дзяржаўны медыцынскі інстытут, які скончыў у 1950 годзе, працаваў лекарам на Беларускай чыгунцы. У 1955 годзе ён скончыў Менскі педагагічны інстытут замежных моў, а ў 1958 г. гістарычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. З 1959 г. з'яўляўся навуковым супрацоўнікам Інстытута гісторыі Акадэміі навук Беларусі, а з 1975 года працаваў у Беларуска-літвінскім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў, дзе на працягу 1975-2006 гг. загадваў кафедрай гісторыі Беларусі і музеязнаўства.

Адначасова А.П. Грыцкевіч працаваў у энцыклапедычных выданнях. Для шасцітомнай Энцыклапедыі Гісторыі Беларусі ў суаўтарстве з калектывам даследчыкаў - М.І. Ермаловіч, А.І. Мальдзіс, Г.В. Штыхаў - быў падрыхтаваны шэраг артыкулаў.

Даследчык беларускай мінуўшчыны, прапагандыст гістарычных ведаў, удзельнік шматлікіх міжнародных навуковых канферэнцый і сімпозіумаў у Рыме, Парыжы, Лондане, Будапешце, Кракаве, Варшаве, Любліне, Вільні і Санкт-Пецярбурзе.

У 1998 годзе міжна-

родным Кембрыджскім біяграфічным цэнтрам за навуковыя дасягненні прызнаны Чалавекам года. У 2008 годзе ўзнагароджаны дыпламам "Пшэглэнду Выходнага" імя Аляксандра Гейштара ў Варшаўскім універсітэце. Гэтая ўзнагарода штогод уручаецца навукоўцам за пашырэнне ведаў пра гісторыю ўсходняй Еўропы.

Кола навуковых даследаванняў А.П. Грыцкевіча ўраджае нават навукоўцаў. Даследчык гісторыі Беларусі феадалаўскага перыяду (сам Анатоль Пятровіч жартуе: "Мая гістарычная спецыялізацыя "феадал"), прыватнаўладальніцкіх гарадоў Беларусі і Літвы (вызначаў іх колькасць і тыпы, узровень эканамічнага развіцця, сістэму кіравання і самакіравання, сацыяльна-эканамічнае становішча мяшчанства), гісторыяграфіі Беларусі (даследаў гісторыю праваслаўнай, каталіцкай і ўніяцкіх цэркваў, таксама пратэстантызму). Кніга А.П. Грыцкевіча па гісторыі цэркваў выдадзена ў Рыме.

Менавіта А.П. Грыцкевічам было ўведзена ў гісторыяграфію вызначэнне Рэчы Паспалітай, як федэрацыі дзвюх раўнапраўных дзяржаў: Польшчы і Вялікага Княства Літоўскага.

Анатоль Пятровіч - аўтар публікацый па гісторыі беларускіх татараў і гісторыі шляхецкага саслоўя, генеалогіі беларускай шляхты (у т.л. Адама Міцкевіча і Ігната Дамейкі) і ўласнага радаводу, па геральдыцы.

Анатоль Пятровіч многа зрабіў у кірунку вяртання імёнаў слаўных шляхціцаў, палкаводцаў і іншых дзеячаў мінуўшчыны, якія адыгралі вялікую ролю ў нашай гісторыі і гісторыі беларускай культуры, ва ўсталяванні агульнанавуковага каштоўнасцей.

Апошнім часам Анатоль Пятровіч даследуе гісторыю нацыянальна-вызвольнай барацьбы беларускага народа ў 1918-1920 гг., гісторыю расійска-польскай вайны 1919-1920 гг.

Толькі за апошнія гады выйшлі з друку некалькі аднатомных кніг А.П. Грыцкевіча. Першая кніга пад назвай "Западны фронт РСФСР. 1918-1920" выйшла на рускай мове ў 2008 годзе ў выдавецтве "Харвест" пад агульнай рэдакцыяй А.Я. Тараса. Гэтая кніга - першая сярод даследаванняў савецка-польскай вайны 1919-1920 гадоў, дзе ўлічаны дыпламатычныя адносіны таго перыяду, барацьба Расіі і Польшчы за Беларусь.

Другая кніга "Старонкі нашай мінуўшчыны" падрыхтавана згуртаваннем беларусаў свету "Бацькаўшчына" і выйшла ў 2009 годзе. Гэта зборнік унікальных артыкулаў пра значную частку постацяў

князёў Вялікага Княства Літоўскага і іншых знакавых асобаў і падзей нашай гісторыі.

У 2011 годзе выйшла манаграфія Анатоля Пятровіча на рускай мове "Борьба за Украину, 1917-1921" пад навуковай рэдакцыяй А.Я. Тараса (серыя "Невядомая гісторыя"). У манаграфіі адлюстроўваюцца падзеі на Украіне 1917-1921 гадоў з улікам апошніх публікацый, у тым ліку зборнікаў дакументаў і мемуараў палітычных дзеячоў. Многі ўвагі надаецца пытанню барацьбы за Украіну паміж Расіяй і Польшчай, разглядаецца спроба расійскага "белага руху" ліквідаваць незалежнасць Украіны, а таксама падзеі ў Заходняй Украіне і гісторыя Заходне-Украінскай Народнай Рэспублікі.

Апошняя кніга "Выбранае" выйшла ў канцы 2012 года пачынаецца з вялікага даследавання ці не самых драматычных падзей ў гісторыі Беларусі 1917-1921 гадоў "Барацьба за Беларусь". Гэтая кніга разлічана на самыя шырокія колы чытачоў, якім мала што вядома аб перыпетэях вайны паміж Савецкай Расіяй і Польшчай у 1919-1920 гг. Абедзве дзяржавы прэтэндавалі на тэрыторыі Беларусі і Украіны, спасылаючыся пры гэтым на гістарычныя факты, этнічны склад мясцовага насельніцтва, а таксама на яго палітычны арыентацыі. У кнізе паказана барацьба палітычных сіл у Беларусі і Польшчы, палітычны дзеянні савецкага расійскага і польскага ўрадаў. Як вядома, узброенае сутыкненне "чырвоных рускіх" і "белых паякаў" завяршылася кампрамісам: заходнія вобласці Беларусі і Украіны дасталіся Польшчы, усходнія - Расіі.

Другая частка гэтай кнігі - раздзел "Старонкі гісторыі" - прысвечана самым важным гістарычным падзеям розных часоў у Беларусі.

Прэзентацыя гэтай кнігі адбылася на пачатку мінулага года ў сядзібе Таварыства беларускай мовы. Упэўнены, што гэты апошняя кніга Анатоля Пятровіча.

Сардэчна віншваем Вас, Анатоль Пятровіч з 85-годдзем і зычым моцнага здароўя, дабрабыту і шчасця Вам і Вашай сям'і.

Святлана Крыўліна,
дацэнт кафедры
гісторыі Беларусі
і музеязнаўства
БДУКІМ.

ПРОЗВІШЧЫ БЕЛАРУСІ: ПІСЬМЕННІКАВЫЯ НАЙМЕННІ

(Працяг. Пачатак у папярэднім нумары.)

Кабаковіч (Ала К.) - форма бацькаймения ад антрапоніма *Кабак* з акцэнтаваннем суфікса *-овіч* з семантыкай 'нашчадак (дачка) Кабака'. Утваральнае слова *Кабак* - семантычны дэрыват ад апелятыва *кабак* (падаецца ў "Вялікім слоўніку беларускай мовы Ф.А. Піскунова" 'шынок, карчма'. ФП: *кабак - Кабак - Кабаковіч*. На Зэльвеншчыне ёсць паселішча (вёска) *Кабакі* (пазней, у 1950 - 1960 гг.) яе пераназвалі *Снежнае*, за 4 км ад в. Грабава, радзімы аўтара гэтых радкоў.

Кавальскі (Уладзімір К.) - ашыякетная форма прозвішча *Каваль* з далучэннем фіналі *-скі* (Kowalski): *Кавальскі* (пісаў на польскай мове). Як і *Камароўскі* ад *Камар*, *Лісоўскі* ад *Ліс*. ФП: *каваль - Каваль - Кавальскі*.

Кавалюк (Аўгіння К.) - дэрыват з суфіксам *-юк* ад антрапоніма *Каваль* (*Каваль-юк*) з семантыкай 'нашчадак'. Паэтка (з прозвішчам Сідарэвіч Яўгенія) вучылася ў Гродзенскім універсітэце (раней - педінстытуце), і яе пісьменніцкае найменне (*Кавалюк Аўгіння*) абмяркоўвалася аўтарам гэтых радкоў, які выкладаў курс сучаснай беларускай мовы студэнтам гэтай ВНУ.

Кавыль (Міхась К.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *кавыль* 'травяністая стэпавая культура сямейства злакавых з вузкімі лістамі і кветкамі, сабранымі ў пушыстыя мяцёлкі'. ФП: *кавыль - Кавыль* (мянушка) - *Кавыль* (прозвішча).

Казанец (Карусь К.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *казанец* 'прасцейшае прыстасаванне для асвятлення: пасудзіна з тлушчам і knotам пасярэдзіне'. ФП: *казанец - Казанец* (мянушка) - *Казанец*.

Казак (Рыгор К.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *казак*, які мае некалькі значэнняў: 1) вольны чалавек з прыгонных сялян, халопаў, гарадской беднаты, якія ўцякалі на ўскаіны дзяржавы (15-17 стст.); 2) прадстаўнік ваеннага саслоўя, нараджэнец вайсковых абласцей (Кубанскай, Арэнбургскай, войска Данскога), які нёс службу ў вайсковых частках; 3) нараджэнец былых вайсковых абласцей; 4) перан. Пра спрытнага, маладога мужчыну. Пазычанне з цюркскіх моваў: *казак* 'вольны чалавек'. ФП: *казак* ('вольны чалавек') - *казак* (спрытны мужчына) - *Казак* (мянушка) - *Казак*.

Казакі (Міхась К.) - прыметнікавая форма з прыналежным суфіксам *-оў* ад антрапоніма *Казак* (*Казак-оў*) з семантыкай 'нашчадак' (сын, дзіця *Казак*). ФП: *казак - Казак - Казакі*.

Казань (Барыс К.) - прыметнікавая форма з прыналежным суфіксам *-аў* ад антрапоніма *Казан* (*Казан-аў*) з семантыкай 'нашчадак (сын) Казана'. Утваральнае *Казан* - семантычны дэрыват ад апеля-

тыва *казан* 'кацёл з круглым дном і шырокім верхам'. ФП: *казан - Казан - Казань*.

Казлова (Вольга К.) - дэрыват з прыналежным суфіксам *-ов-а* ад антрапоніма *Казёл* (*Казёл-ова*) з семантыкай 'нашчадак (дачка) асобы з прозвішчам *Казёл*'. ФП: *казёл - Казёл - Казлова*.

Казловіч (Анатоль К.) - форма бацькаймения з фармантам *-овіч* ад антрапоніма *Казёл* з семантыкай 'нашчадак названай асобы'. ФП: *казёл - Казёл - Казловіч*.

Казыра (Леанід К.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *казыра* - утварэння (нуль-суфіксавага) ад *казыраць* 'выстаўляць што-небудзь як сваю перавагу, выхваляцца чым-небудзь, хваляць, задавака'. ФП: *казыр - казыраць - казыра - Казыра*.

Казько (Віктар К.) - утварэнне ад гутарковай формы імені *Казімір* з фармантам *-к-о* (*Казь-ко*) з семантыкай 'нашчадак Казя'. ФП: *Казімір - Казя - Казько*.

Каліна (Клаўдзія К.) - ад праваслаўнага імя *Каліна*, якое ад *Калінік* (Бірыла М. Беларуска антрапанімія). ФП: *Каліна* (імя) - *Каліна* (прозвішча). Звычайна прозвішчамі становяцца рэдка для пэўнага рэгіёна імяны.

Каліноўскі (Мікалай К.) - форма бацькаймения ад антрапоніма *Каліна* з акцэнтаваннем фарманта *-овіч* (*Каліноўскі*). ФП: *Каліна* (імя) - *Каліноўскі* (прозвішча) - *Каліноўскі* - *Каліноўскі*.

Калодзежны (Леанід К.) - адтапанімічнае ўтварэнне з суфікса *-ны* ад *Калодзеж* ('мясціна з калодзежамі'): *Калодзеж-ны*. ФП: *калодзеж - Калодзеж* (тапонім) - *Калодзежны*.

Калыда (Андрэй К.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *калыда* 'даўнейшы абрад хаджэння па хатах у калідныя вечары з віншаваннем, велічальнымі песнямі, а таксама песня, што спяваецца ў час гэтага браду і падарункі, атрыманья ад гаспадара за віншаванне і песні'. ФП: *калыда* ('абрад') - *Калыда* (мянушка) - *Калыда*.

Камароўскі (Алесь К.) - ашыякетная форма антрапоніма *Камар* з далучэннем суфікса *-оўск-і* (*Камар-оўскі*). ФП: *камар* (насякомае) - *Камар* (мянушка) - *Камар* (*Камар*) - *Камароўскі*.

Канпелька (Ала К.) - утварэнне з фармантам *-ка* ад антрапоніма *Канопля* (*Канопелька*) з семантыкай 'нашчадак (дзіця, дачка і пад.) названай асобы'. ФП: *каноплі* ('высокая травяністая расліна сямейства каноплевых, са сцёблаў якой вырабляюць пнянку, а з семя - алеі, а таксама семя гэтай расліны') - *Канопля* - *Канпелька*.

Кандрацэня (Уладзімір К.) - утварэнне з фармантам *-ен-я* ад антрапоніма *Кандрат* (*Кандрацэня*) з семантыкай 'нашчадак *Кандрата*'. ФП: *Кандрат* (імя) - *Кандрат* (прозвішча ад яго) - *Кандрацэня*.

Кандрусевіч (Аркадзь К.) - форма бацькаймения ад антрапоніма *Кандрус* з акцэнтаваннем фарманта *-евіч* (*Кандрус-евіч*) і семантыкай 'нашчадак названай асобы'. ФП: *Кандрат - Кандрус - Кандрусевіч - Кандрусевіч*.

Капусцін (Аляксандр К.) - прыметнікавая форма з прыналежным суфіксам *-ін* ад антрапоніма *Капуста* (*Капуст-ін - Капусцін*) з семантыкай 'нашчадак *Капусты*'. ФП: *капуста - Капуста - Капусцін*.

Капуцкі (Андрэй К.) - мажлівае адтапанімічнае ўтварэнне з суфіксам *-ск-і* з семантыкай 'які нарадзіўся ці жыў у *Капуста*'. ФП: *Капуста* (-ы) - *Капуцкі*.

Капыловіч (Іван К., Мікола К.) - форма бацькаймения ад антрапоніма *Капыль* з акцэнтаваннем фарманта *-овіч* і семантыкай 'нашчадак названай асобы'. ФП: *капыль* ('драўляны брусок у форме ступні, які выкарыстоўваецца пры шыцці абутку', а таксама 'адзін з драўляных брускоў, якія ўстаўляюцца ў палазы і служаць апорай для кузавых саней') - *Капыль* (мянушка чалавека, у маўленні якога частае слова "капыль") - *Капыль* (прозвішча) - *Капыловіч - Капыловіч*.

Карабан (Сцяпан К.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *карабан* 'чалавек, які вырабляе карабы' (адз. *караб*; *карабан* - суфіксальнае ўтварэнне з *-ан* ад *караб* 'выраб з лубу, бяросты, саломы і пад. для захавання, пераносу, пакавання чаго-небудзь'. ФП: *караб - карабан - Карабан*.

Каравайчык (Павел К.) - дэрыват з суфіксам *-чык* ад антрапоніма *Каравай* з семантыкай 'нашчадак (сын, дзіця) асобы з прозвішчам *Каравай*'. ФП: *каравай* ('вясельны абрадавы пірог круглай формы або (пазнейшае) вялікая булка, спечаная для ўрачыстасці, свята') - *Каравай* (мянушка) - *Каравайчык* (прозвішча) - *Каравайчык*. Або: *каравай - каравайчык* ('невялікі каравай') - *Каравайчык*.

Каратынскі (Вінцэс К.) - ашыякетная форма з суфіксам *-інск-і* (*-ынск-і*) ад антрапоніма *Каратай*: *Каратай(ай)-ынскі*. Першапачатковае прозвішча (бацькавае) *Каратай*, пасля жаніцбы з шляхціцкай стаў насьці прозвішча *Каратынскі* (з артыкула У.У. Мархеля пра пісьменніка).

Каржанеўская (Галіна К.) - мажлівае адтапанімічнае ўтварэнне з суфіксам *-ск-а* ад *Каржанеў* (*Каржанеўская*) або дэрыват ад антрапоніма *Каржан* з суфіксам *-еўск-а* (*Каржан-еўская*) з семантыкай 'нашчадак *Каржана*'. ФП: *карж* ('прэснае сухое печыва з мукі, праснак') - *Карж* (мянушка, потым прозвішча) -

Каржан (мянушка таго, хто пячэ каржы) - *Каржан* (прозвішча) - *Каржанеўскі* (-ая).

Кароткая (Ларыса К., Уладзімір К.) - семантычны дэрыват ад апелятыва-прыметніка (у ролі назойніка) *кароткі* (-ая), які мае шмат значэнняў: 'невялікі па даўжыні', 'непрацяпы ў часе', 'сціслы, нешматслоўны', 'рашучы, хуткі, суровы'. Хоць мажлівы этымон ад любога семантычнага варыянтна пры частотнасці гэтай лексемы ў маўленні чалавека. ФП: *кароткі - Кароткі* (мянушка) - *Кароткі* (прозвішча).

Карпачоў (Марк К., Эдуард К.) - утварэнне з суфіксам прыналежнасці *-оў* ад антрапоніма *Карпач* (*Карпач-оў*) з семантыкай 'нашчадак *Карпача*'. ФП: *карпачца* (і *карпаца*) 'рабіць што-небудзь марудна, не спяшаючыся або няўмела' - *карпач* 'той, хто марудна робіць што-небудзь, павольна корпаецца' - *Карпач* (мянушка, а потым прозвішча) - *Карпачоў*.

Карызна (Уладзімір К.) - мажліва семантычны дэрыват ад апелятыва *карызна* - утварэння з суфіксам *-ызна* ад *кары* 'цёмна-карычневы (пра колер вачэй)' або ад *кары* 'прыправа' (слова падаецца "Вялікім слоўнікам беларускай мовы Ф.А. Піскунова (2012, с. 426); параўн. у народнай мове ўтварэнні з суфіксам *-ызна* (*-ызн-а*) (гл. нашу кнігу "Беларускае народнае словаўтварэнне", 1977): *худы - худызна, слабы* (чалавек) - *слабізна, сырое - сырызна, старое - старызна*. Не выключана і расійскае слова *укорызна* 'дакор, папиканне, ушкі' у маўленні асобы, якое спрацілася (адпала пачатковае "у") у форму *карызна*). Частотнасць выкарыстання гэтага "карызна" магло стаць мянушка чалавека, а затым і прозвішчам. ФП: *кары - карызна - Карызна*.

Касько (Алесь К.) - утварэнне ад кананічнага імя *Касіян*, яго скарачонай формы *Касько* (М. Бірыла. Беларуска антрапанімія. 3. Структура ўласных мужчынскіх імён. 1982, с. 178). ФП: *Касіян - Касія* (*Касян*) - *Кась - Касько*.

Каспяровіч (Мікалай К.) - форма бацькаймения ад антрапоніма *Каспер* з акцэнтаваннем фарманта *-овіч* (*Каспер-овіч*) і семантыкай 'нашчадак *Каспера*'. ФП: *Каспер* (< польск. *Kasper*) - *Каспяровіч - Каспяровіч*.

Катляроў (Ізяслаў К.) - форма прыналежнага прыметніка з суфіксам *-оў* ад антрапоніма *Катляр* (*Катляр-оў*) з семантыкай 'нашчадак (сын) асобы'. ФП: *кацёл* (мн. *катлы*) - *катляр* (найменне асобы па водле вытворчай дзейнасці) - *Катляр* (мянушка, а потым прозвішча) - *Катляроў*. Слова *катляр* падаецца "Вялікім слоўнікам беларускай мовы" Ф.П. Піскунова (2012, с. 430). Мадэль утварэння тая, што і ў слоў *бачкар, чабатар* і пад.

Каханюўскі (Генадзь К.) - утварэнне можа кваліфі-

кавацца дваяка. 1) Як адтапанімічнае ўтварэнне з суфіксам *-ск-і* кшталту *Каханова* ('ўладанне *Кахана*') + *-ск-і* - *Каханюўскі* 'родам з *Каханава*'. 2) Утварэнне ад *Кахан* (прозвішча) з суфіксам *-оўск-і*: *Кахан-оўскі*. Як і *Камароўскі* (ад *Камарова* і ад *Камар*).

Кахно (Ігар К.) - мажлівае ўтварэнне ад антрапоніма *Кахан* з перастаноўкай гукі *ау* (літар): *Кахан - Кохна*, а пазней з акцэнтаваннем фіналі (пераход "а" ў "о"), як *Лапа - Лапо*. *Кахан адкаханы*. ФП: *кахаць - каханы - кохан - Кохан - Кахно*.

Кацюшэнка (Міхась К.) - дэрыват з суфіксам *-энка* ад антрапоніма *Кацюша* (*Кацюшэнка*) з семантыкай 'нашчадак *Кацюшы*'. ФП: *Кацярына - Каця - Кацюша - Кацюшэнка*.

Кірыла Тураўскі (Кірыла Т.) - адтапанімічны дэрыват ад наймення горада: *Тураў - Тураўскі*; як і *Ліда - Лідскі, Слонім - Слоніскі*.

Кірылаў (Герман К.) - утварэнне з прыналежным прыметнікавым суфіксам *-аў* ад *Кірыла* (*Кірыла-аў*) з семантыкай 'нашчадак *Кірыла*'. ФП: *Кірыл - Кірылаў*.

Кісель (Апанас К.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *кісель* 'кіслая студыяністая страва з аўсянай мукі або ягаднага соку, заваранага на крахмале'. ФП: *кіснюць - кісель - Кісель*.

Клімуць (Яраслаў К.) - адмыёнавае ўтварэнне з фармантам *-уць* ад *Клім*: *Клімуць*. Параўн.: *Карп - Карпуць*. ФП: *Клімент - Клім - Клімуць*.

Клімяноў (Іван К.) - утварэнне з прыналежным суфіксам *-оў* ад антрапоніма *Клімянок* (*Клімянок-оў*) з семантыкай 'нашчадак *Клімянка*'. ФП: *Клімент - Клімянок - Клімяноў*.

Конан (Уладзімір К.) - ад імя *Конан*, якое рэдка ўжываецца ў пэўным рэгіёне і набыло ролю прозвішча.

Кориунаў (Аляксандр К.) - дэрыват з прыналежным суфіксам *-аў* ад антрапоніма *Кориун* (*Кориун-аў*) з семантыкай 'нашчадак названай асобы'. Утваральнае слова *Кориун* - антрапонім ад апелятыва *кориун* 'коршак, ястраб' (вядома ў народнай мове (Гродзеншчына)).

Коўтун (Валянціна К.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *коўтун* 'хвароба скуры на галаве, пры якой валасы збытваюцца і зліпаюцца ў камяк' з акцэнтаваннем на аснове (пераход "а" ў "о") з мэтай адмежавання антрапоніма ад апелятыва. ФП: *коўтун - Коўтун*.

Кохан (Яўхім К.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *кохан* - кароткага прыметніка ад формы *каханы* з акцэнтаваннем на аснове. ФП: *кахаць - каханы - Кахан - Кохан*.

Кошаль (Пётр К.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *кошаль* 'той, хто вырабляе кошы (кашы)'. ФП: *кош* ('повар') - *Кухар - Кухараў*.

кошыка для складвання і пераносу чаго-небудзь, а таксама 'скрыня ў млыне над жорнамі, у якую засыпаюць збожжа для памолу' - *Кошаль* (утварэнне з суфіксам *-аль* найменняў асоб па іх прафесіі, занятку, аб'ект якіх названы ўтваральным словам, як і *вуда - вудаль, дуда - дудаль, гаршкі - гаршчаль*). ФП: *кош - кошаль - Кошаль*.

Крамко (Яўген К.) - мажліва семантычны дэрыват ад *крамка* 'невялікая крама' з акцэнтаваннем канчатка - пераходам "а" ў "о". ФП: *крама - крамка - Крамка - Крамко*. Асоба магла набыць мянушку "крамка" праз частае выкарыстанне слова ў маўленні.

Крайцоў (Макар К.) - утварэнне з суфіксам прыналежнасці *-оў* ад антрапоніма *Кравец* (*Крайцоў*) з семантыкай 'нашчадак (сын) асобы з прозвішчам *Кравец*'. ФП: *кравец - Кравец - Крайцоў*.

Крупенька (Яўген К.) - дэрыват ад антрапоніма *Крупеня* з фармантам *-ка* і семантыкай 'нашчадак'. ФП: *крупны - крупеня* ('крупяны суп') - *Крупеня - Крупенька*.

Крыга (Алесь К.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *крыга*, які мае розныя значэнні. 1) Ільдіна на рацэ, моры. 2) Рыбалоўная сетка, якой ловяць рыбу ў двух, ідучы бродам. Асоба набыла такое прозвішча ў выніку непасрэдных дачыненняў да гэтых рэліяў або ад частага выкарыстання ў маўленні гэтага слова. ФП: *крыга - Крыга* (мянушка) - *Крыга*.

Кудлачоў (Віктар К.) - утварэнне з суфіксам прыналежнасці *-оў* ад антрапоніма *Кудлач* з семантыкай 'нашчадак (сын) асобы з прозвішчам *Кудлач*' (*Кудлач-оў*). ФП: *кудлаты* ('з доўгімі скалмачанымі валасамі, лахматы') - *кудлач* ('пра чалавека кудлатага') - *Кудлач* (мянушка, а пазней прозвішча) - *Кудлачоў*.

Кузьмяноў (Уладзімір К.) - прыметнікавая форма з суфіксам *-оў* ад антрапоніма *Кузьмянок* з семантыкай 'нашчадак (сын) *Кузьмянка*'. ФП: *Кузьма - Кузьмянок - Кузьмяноў*.

Курьліва (Святлана К.) - форма прыналежнага прыметніка з суфіксам *-эва* ад антрапоніма *Курьла* з семантыкай 'нашчадак (дачка) *Курьлы*' (*Курьліва*). ФП: *Курьл - Курьла - Курьліва*.

Кусяноў (Мікола К.) - прыметнікавая форма з суфіксам прыналежнасці *-оў* ад антрапоніма *Кусянок* з семантыкай 'нашчадак (сын) асобы з прозвішчам *Кусянок*' (*Кусянок-оў*). ФП: *кусаца* (*кусаць*) - *кусянок* ('куслівы') - *кусянок* (памянш.-ласк. форма) - *Кусян* і *Кусянок* (мянушка, а пазней прозвішча) - *Кусяноў*.

Кухараў (Сцяпан К.) - прыметнікавая форма з суфіксам прыналежнасці *-аў* ад антрапоніма *Кухар* з семантыкай 'нашчадак асобы з прозвішчам *Кухар*' (*Кухар-аў*). ФП: *кухар* ('повар') - *Кухар - Кухараў*.

(Працяг у наст. нумары.)

Зайздросны лёс працаўніка беларускага мовазнаўства

(Да 90-годдзя прафесара А. Я. Баханькова)

Спаўняецца 90 гадоў з дня нараджэння вядомага беларускага мовазнаўца доктара філалагічных навук, прафесара, ветэрана Вялікай Айчыннай вайны Арцёма Яфімавіча Баханькова.

А.Я. Баханькоў нарадзіўся 29 студзеня 1924 года ў вёсцы Саламір'е Полацкага раёна Віцебскай вобласці. У 1941 годзе юнак закончыў сярэдняю школу і вымушаны быў уступіць у шэрагі партызанаў і падпольшчыкаў і ваяваць супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, а потым далучыцца да байцоў Чырвонай Арміі і змагацца з ворагам на тэрыторыі Прыбалтыкі. За ратныя подзвігі Арцём Баханькоў быў узнагароджаны медалём "За адвагу", іншымі медалямі, ордэнам Айчыннай вайны.

Пасля вайны ён паступае вучыцца ў Полацкі педагогічны тэхнікум, па заканчэнні гэтай навучальнай установы некаторы час настаўнічае, а потым вучыцца ў Менскім педагогічным інстытуце на філалагічным факультэце. Скончышы педінстытут, А.Я. Баханькоў працуе настаўнікам у школах Полацкага раёна. Праз некаторы час ён паступае ў аспірантуру пры Менскім педагогічным інстытуце.

У час навучання ў аспірантуры пры Менскім дзяржаўным педагогічным інстытуце А. Баханькоў асабіста абследаваў дзясяткі населеных пунктаў берасцейска-пінскага Палесся, дзе зафіксаваў, сістэматызаваў, навукова апісаў і прааналізаваў вялікую колькасць моўнага матэрыялу, які датычыцца розных сінтаксічных канструкцый. Гэты навуковы аналіз выліўся ў падрыхтоўку кандыдацкай дысертацыі "Складаназалежны сказ у паўднёва-заходніх беларускіх гаворках", якую ён абараніў у 1961 годзе. Па гэтай праблеме ім апублікавана значная колькасць навуковых артыкулаў.

У 1960-1992 гадах А.Я. Баханькоў працаваў у Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа АН БССР. Асабліва плённымі былі 1960-1984 гады, калі ён быў укладальнікам, членам рэдкалегіі і рэдактарам 2-га тома пяцітомнага акадэмічнага "Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы" (1977-1984). А.Я. Баханькоў з'яўляецца таксама суаўтарам акадэмічнага "Беларуска-рускага слоўніка" (т. 1-2; 1988-89).

У 1982 годзе ў акадэмічным выдавецтве "Навука і тэхніка" выйшла манаграфія А.Я. Баханькова "Развіццё лексікі беларускай літаратурнай мовы ў савецкі перыяд: Сацыялінгвістычны нарыс". У ёй аўтар прааналізаваў сацыяльна-эканамічныя і культурна-гістарычныя ўмовы, у якіх адбывалася фарманне беларускай

нацыі, паказаў залежнасць змяненняў у лексіцы ад сацыяльных і ўнутрымоўных фактараў, даследаваў крыніцы і шляхі ўзбагачэння лексікі новымі словамі: асваенне літаратурнай мовай лексічных багаццяў народных гаворак, выкарыстанне словаўтваральных і семантычных неалагізмаў, ажыўленне ўстарэлых слоў і запазычванне з іншых моў. Гэта манаграфія з'явілася базай для яго доктарскай дысертацыі, якую Арцём Яфімавіч абараніў у Спецыялізаваным савета АН БССР у маі 1985 года.

Арцём Яфімавіч з'яўляецца ініцыятарам і арганізатарам падрыхтоўкі калектывнай акадэмічнай манаграфіі "Лексікалогія сучаснай беларускай літаратурнай мовы". Гэта салідная праца выйшла ў свет у 1994 годзе ў акадэмічным выдавецтве "Навука і тэхніка" пад яго навуковай рэдакцыяй. Для гэтай манаграфіі А. Баханькоў напісаў вялікую ўступную частку і такія раздзелы працы, як "Спавяданне лексіка беларускай мовы", "Лексіка перыяду беларускай народнасці", "Лексіка перыяду беларускай нацыі: дакастрычніцкі перыяд", "Лексіка перыяду беларускай нацыі: савецкі перыяд", "Парадыгматычныя адносіны ў лексіцы", "Характарыстыка асобных слоўных апазіцый у межах лексіка-семантычных катэгорый", а таксама "Заклучэнне".

А. Баханькоў з'яўляецца таксама суаўтарам і адным з навуковых рэдактараў яшчэ адной акадэмічнай манаграфіі - "Гістарычнай лексікалогіі беларускай мовы" (1970), для якой ён падрыхтаваў раздзел "Змяненне лексікі беларускай мовы ў савецкі перыяд". Раздзел А. Баханькова "Сінтаксіс скарынінскіх выданняў" увайшоў у яшчэ адну калектывную акадэмічную манаграфію "450 год беларускага кнігадрукавання" (1968; с. 373-388).

Арцём Яфімавіч Баханькоў таксама плённа працаваў у галіне вучэбнай лексікаграфіі. Так, ён у суаўтарстве з І.М. Гайдукевічам і П.П. Шубам падрыхтаваў "Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: Для сярэдняй школы" (Мінск, 1966; 2-е выд. - Мінск, 1972; 3-е выд. - Мінск, 1979; 4-е выд. - Мінск, 1990; 5-е выд., 1996). Гэтыя ж аўтары падрыхтавалі таксама "Толковы слоўвар рускага мовы: для сярэдняй школы" (Мінск, 1975; 2-е выд. - Мінск, 1985; 3-е выд. - Мінск, 1995). А.Я. Баханькоў, І.М. Гайдукевіч і П.П. Шуба падрыхтавалі і выдалі таксама: "Тлумачальны слоўнік беларускай мовы": Каля 7800 найбольш распаўсюджаных слоў і выразаў (Мінск, 1998; 2-е выд. - Мінск, 2000; 3-е выд. - Мінск,

2006).

З 1992 года Арцём Яфімавіч Баханькоў - загадчык кафедры беларускай мовы пры прэзідыюме АН Беларусі. Ён арганізаваў і сфармаваў колькасны склад гэтай кафедры, куды, акрамя яго самога, увайшлі такія спецыялісты, як доктар філалагічных навук А.С. Аксамітаў, кандыдаты філалагічных навук Т.П. Бандарэнка, Г.Ф. Вештарг, Т.В. Кузьмянкова і інш. Каля 9 гадоў А.Я. Баханькоў кіраваў гэтай кафедрой. У 1995 годзе яму было прысвоена вучонае званне прафесара. Спецыялісты кафедры выкладалі і працягваюць выкладаць зараз курсы беларускай мовы аспірантам НАН Беларусі ўсіх профіляў.

Доктар філалагічных навук, прафесар А.Я. Баханькоў на працягу доўгага часу працаваў на ніве беларускага мовазнаўства. Ён вызначаўся глыбінёй аналізу фактычнага матэрыялу, аналітызмам, комплексным падыходам пры вывучэнні канкрэтнай навуковай праблемы, удумлівасцю і прынцыповасцю. Ён шырока даследаваў лексіку беларускай мовы, дыялекталогію, гісторыю беларускай мовы, агульныя пытанні лексікалогіі і лексікаграфіі, напісаў і апублікаваў шмат прац энцыклапедычнага характару, актыўна адгукаўся ў друку рэцэнзіямі на навуковыя, навукова-метадычныя і лексікаграфічныя працы. З друку выйшла каля ста публікацый А.Я. Баханькова.

Ратны подзвіг Арцёма Баханькова ў гады Вялікай Айчыннай вайны і яго працоўна-навуковы шлях у мірны час з'яўляюцца яркай старонкай у жыцці роднай Беларусі і служыць добрым прыкладам для прадстаўнікоў маладзейшых пакаленняў людзей нашай дзяржавы.

На вялікі жаль, многае задуманае прафесарам А.Я. Баханьковым здзейснілася не да канца. Застаўся толькі ў картатэчным выглядзе "Слоўнік Полаччыны", які ён рыхтаваў разам з членам-карэспандэнтам НАН Беларусі М.Р. Суднікам. Не да канца сістэматызаванымі і прааналізаванымі засталіся матэрыялы неалагізмаў беларускай мовы, сабраныя А.Я. Баханьковым. Колькасна яны вылічаюцца больш чым дваццацю пяці тысячамі моўных адзінак. Не лёсіла ажыццявіцца і некаторым іншым навуковым задумам і планам прафесара.

Пайшоў з зямнога жыцця Арцём Яфімавіч Баханькоў 12 жніўня 2001 года.

*Мікалай Крыўко,
вядучы навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі.*

Ён любіў сваю Полаччыну

Большасць з нас хоць адзін раз у жыцці звярталася да якога-небудзь слоўніка. З пачатку 60-х гадоў мінулага стагоддзя да сваёй смерці ў 2001 годзе аўтарам, суаўтарам і рэдактарам многіх тлумачальных і перакладных слоўнікаў быў **Арцём Яфімавіч Баханькоў**.

29 студзеня 2014 года спаўняецца 90 гадоў з дня яго нараджэння. Арцём Яфімавіч нарадзіўся ў невялікай вёсцы Саламір'е Полацкага раёна, якая стаіць на берэзе маляўнічага возера. Пасля сканчэння ў 1940 годзе Полацкага педвучылішча нядоўга працаваў на пасадах дырэктара і настаўніка Бікульніцкай пачатковай школы. Усе планы парушыла вайна. Пачаў вайну ў складзе партызанскай брыгады імя К.Я. Варашылава, скончыў у якасці байца Чырвонай Арміі ў 1945 годзе ў Рымыні. Тройчы паранены. Узнагароджаны двума медалямі "За адвагу" і трыма

"Падзякамі Вярхоўнага Галоўнакамандуючага". На сайце Полацкага раённага выканаўчага камітэта А. Я. Баханькоў пазначаны як знакаміты ўраджэнец Полаччыны.

У 1962 годзе пасля заканчэння заочнай аспірантуры і абароны кандыдацкай дысертацыі А.Я. Баханькова, дырэктара і настаўніка вясковай Гомельскай сярэдняй школы, запрасілі на работу ў Інстытут мовазнаўства

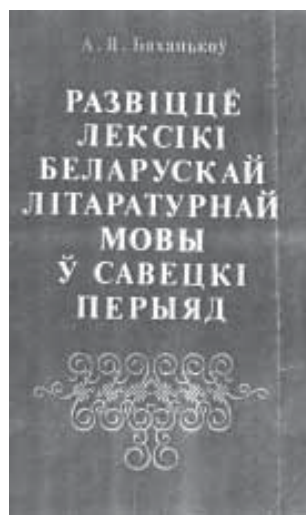
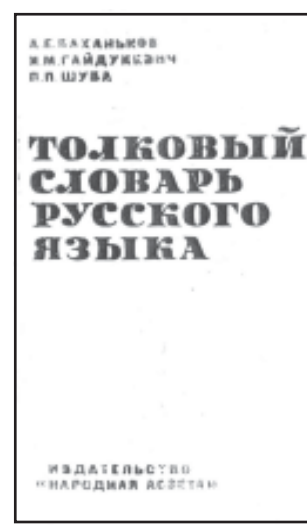

Акадэміі Навук Беларусі, дзе з цягам часу ён абараніў доктарскую дысертацыю, атрымаў навуковае званне прафесара і працаваў амаль што 40 гадоў. З 1992 года А.Я. Баханькоў загадваў кафедрай беларускай мовы пры Прэзідыюме АН РБ. З'яўляецца аўтарам каля 130 навуковых артыкулаў і кніг, даследчыкам лексікі мовы Ф. Скарыны.

Дасягнуўшы вучоных ступеняў і званняў, займаючы высокую пасаду, Арцём Яфімавіч заўсёды заставаўся простым сціплым чалавекам, улюбёным у сваю родную Полаччыну. Гэтую любоў да месца, дзе нарадзіўся, ён перадаў сваім дзецям - дзвюм дочкам і мне - сыну. У мяне гэтая любоў вылілася ў вершы, прысвечаныя Полацку і палачанам. Дома ў нас размаўлялі толькі на беларускай мове, таму мае сёстры і я ведаем яе дасканала.

Арцём Яфімавіч сябраваў з Алесем Адамовічам і Іванам Чыгрынавым, працаваў разам з Кандратам Крапівой, Пятрусём Броўкам, а калі прыязджаў у вёску, людзі ішлі да яго не як да сталічнага госця, а як да свайго вясковага настаўніка па парады ці абмеркаваць што-небудзь. Такім простым дабразычлівым гасцінным чалавекам застаўся Арцём Яфімавіч Баханькоў у памяці землякоў і ўсіх, хто яго ведаў.

Аляксандр Арцём'евіч Баханькоў.

Палачанам і Полацку

Нам, дзецям Полацкай зямлі,
Пашчасіла там нарадзіцца,
Дзе Рагвалод калісь хадзіў,
Скарына пачынаў вучыцца.

Дзе крокі першыя, як мы,
Рагнеда, Сімяён рабілі,
Там, дзе насупраць сілам злым,
За шчасце нашае малілі.

Сабор Сафіійскі - карабель,
Плыве Дзвіной у гордай плыні.
Ды толькі для чужых зямель
Любімы горад не пакіне.

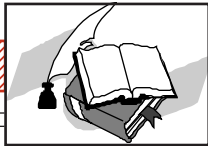
Барысаў камень з тых вякоў
Стаіць ля вечнае Сафіі.
І нешта кліча зноў і зноў
Пабыць ля слаўнае святыні.

На ўзбярэжжы Палаты
Царква святое Еўфрасіні.
Прыдзі суды, і ўбачыш ты:
Над ёй аблокі ў небе сінім.

Хай будзе неба над табой
Заўсёды чыстым, горад мілы.
Хто да цябе з мячом прыйшоў,
Тут і знайшоў сваю магілу.

Нідзе на свеце не знайсці
Такой красы, такой прыроды.
Цябе заўсёды буду сніць.
Люблю цябе, мой горад родны.

Аляксандр Баханькоў.

Абараніць музей Максіма Багдановіча

Старшыні Савета Міністраў
Рэспублікі Беларусь
пану М.У. Мясніковічу

Шаноўны пане старшыня!

Напярэдадні Новага году стала вядома, што Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь прыняло рашэнне "аптымізаваць" Літаратурна-мемарыяльны музей Максіма Багдановіча, пазбавіўшы яго чыннага статусу і зрабіўшы звычайным філіялам Музея гісторыі беларускай літаратуры.

Вестка пра небяспеку, якая нависла над музеем класіка еўрапейскай і сусветнай літаратуры, выклікала глыбокія занепакоенні ў сэрцы кожнага, хто ведае, паважае і любіць беларускую культуру, з шанаваннем ставіцца да вашай класічнай і сучаснай літаратуры, падтрымвае жывыя стасункі з беларускімі пісьменнікамі.

Для кожнага ўкраінца вобраз "кара беларускай паэзіі" ёсць уцялесненнем сілы духу роднага народа, узорам сыноўняй любові да айчынай гісторыі і культуры, патрыятычнага ўзвышэння роднай мовы. Пост-наватар, пост-інтэлектуал Максім Багдановіч убіраў найкаштоўнейшае з сусветнай паэзіі і гэтым узбагачаў беларускую нацыянальную скарбніцу. З асаблівым пітэтам ставіўся Багдановіч да Украіны, яе літаратуры, высока цаніў творчасць Тараса Шаўчэнкі і Івана Франка, ведаў і шанаваў сваіх сучаснікаў Уладзіміра Віннічэнку, Грыцька Чупрынку, Уладзіміра Самійленка.

У незалежнай Украіне памяць пра Максіма Багдановіча ўшанавана найпаўнейшым з выданняў, што выйшлі за межамі Беларусі, а таксама шматлікімі навуковымі даследаваннямі. А ў Ялце, дзе завяршыўся кароткі жыццёвы шлях паэта, да велічнага помніка на яго магіле наведвальнікі кладуць жывыя кветкі, паміж якіх можна пабачыць і любімыя паэтам валожкі - "васількі".

Трыумфальны юбілей - 100-годдзя ад дня народзінаў Багдановіча - быў урачыста адзначана адкрыццём Літаратурна-мемарыяльнага музея і помніка паэту ў Менску. Разам была распрацавана перспектыўная праграма, у якую ўваходзіла захаванне і аднаўленне будынка, у якім нарадзіўся Багдановіч, прывядзенне да ладу іншых мемарыяльных аб'ектаў. На жаль праграма прыпынена.

Нас не пакідаюць спадзяванні, што пры больш спрыяльных абставінах яна будзе рэалізавана, але "аптымізацыя" існага Музея (у ім напрыканцы лістапада была паспяхова праведзена міжнародная канферэнцыя!) падаецца анамаліяй, бо як можна з паўнавартаснай установы рабіць фрагмент, ігнаруючы духоўную каштоўнасць, якая належыць не ведамству, не прыватнай супольнасці, а беларускаму народу, з'яўляецца крыніцай пазнання і творчага натхнення для многіх пакаленняў?!

У самім намаганні "аптымізацыі" нашыя сябры - выдатныя дзеячы культуры, Саюз беларускіх пісьменнікаў бачаць цыннічную спробу нанясення чарговага ўдару па айчынай культуры, прынізіць яе да ўзроўню правінцыйнай.

Вельмішаноўны Міхаіл Уладзіміравіч!

Цалкам салідарызуючыся з беларускаю грамадскасцю, мы, ніжэй падпісаныя, заклікаем урад скасаваць паспешны адміністрацыйны намер. Постаць Максіма Багдановіча, яго жыццё, творчасць і літаратурная спадчына маюць унікальную асаблівасць - радзінную прычаснасць да Украіны. А, таксама, і да нас - яго чытачоў, перакладчыкаў, даследчыкаў і выдаўцоў.

Абараніць музей Максіма Багдановіча - абавязак нашага сумлення, справа нашага гонару.

Мы перакананыя, што бяссмяротная памяць пра геніяльнага песняра Беларусі і ў будучым будзе неад'емным сімвалам беларуска-ўкраінскіх узаемаадносін.

Спадзяёмся на Ваше разуменне і спрыянне.

Жыве Беларусь!

З павагаю:

Раман Лубкіўскі, дэпутат Вярхоўнай Рады Украіны I склікання, лаўрэат Нацыянальнай прэміі Украіны імя Тараса Шаўчэнкі, экс-старшыня камітэту Нацыянальнай прэміі Украіны імя Тараса Шаўчэнкі, Надзвычайны і Паўнаважны Пасол Украіны;

Дзмітро Паўлычка, Герой Украіны, дэпутат Вярхоўнай Рады Украіны некалькіх скліканняў, лаўрэат Нацыянальнай прэміі Украіны імя Тараса Шаўчэнкі, Надзвычайны і Паўнаважны Пасол Украіны;

Іван Драч, Герой Украіны, дэпутат Вярхоўнай Рады Украіны некалькіх скліканняў, лаўрэат Нацыянальнай прэміі Украіны імя Тараса Шаўчэнкі;

Іван Дзюба, Герой Украіны, акадэмік НАН Украіны, лаўрэат Нацыянальнай прэміі Украіны імя Тараса Шаўчэнкі, экс-міністр культуры Украіны, экс-старшыня камітэту Нацыянальнай прэміі Украіны імя Тараса Шаўчэнкі;

Барыс Алейнік, Герой Украіны, дэпутат Вярхоўнай Рады Украіны некалькіх скліканняў, старшыня Украінскага фонду культуры, старшыня камітэту Нацыянальнай прэміі Украіны імя Тараса Шаўчэнкі;

Мікола Жулінскі, акадэмік НАН Украіны, дэпутат Вярхоўнай Рады Украіны некалькіх скліканняў, лаўрэат Нацыянальнай прэміі Украіны імя Тараса Шаўчэнкі, экс-віца-прэм'ер Украіны, экс-старшыня камітэту Нацыянальнай прэміі Украіны імя Тараса Шаўчэнкі;

Паўло Маўчан, дэпутат Вярхоўнай Рады Украіны некалькіх скліканняў, лаўрэат Нацыянальнай прэміі Украіны імя Тараса Шаўчэнкі, старшыня Ёсеўкраінскага таварыства "Просвіта" імя Тараса Шаўчэнкі;

Віктар Баранаў, старшыня нацыянальнай суполкі пісьменнікаў Украіны, галоўны рэдактар часопіса "Кіеў";

Віктар Чабаненка, заслужаны дзеяч навукі і тэхнікі Украіны, доктар навук, прафесар Запарожскага нацыянальнага ўніверсітэта;

Дзмітро Драздоўскі, галоўны рэдактар часопіса "Ўсясвет", кавалер залатога медала Рэспублікі Армения.

1 студзеня 2014 г.

(Пераклад з украінскай.)

Пабачыла свет кніга "Паўстанне 1863 года ў Свянцянскім павеце"

Актывісты з Пастаў і Глыбокага Міхась Гіль і Зміцер Лупач пераклалі з польскай мовы і выпусцілі ў свет кнігу на беларускай мове "Паўстанне 1863 года ў Свянцянскім павеце".

Па словах Змітра Лупача, у гэтай кнізе жывыя сведкі тых падзей раскажваюць пра гісторыю паўстання.

- Мы вырашылі гэтую кніжку перакласці, каб людзі пачыталі і ведалі сваю гісторыю, бо там менавіта раскажваецца пра паўстанне ў Свянцянскім павеце, гэта побач з намі, цяпер гэта частка Пастаўскага раёна. Нават знаёмыя прозвішчы ў кнізе можна знайсці.

Тацяна Смоткіна,
Беларускае Радыё Рацыя.

Ахвяраванні на ТБМ

- Вінярскі Генадзь - 100000 р., г. Менск
- Руткоўскія Аўгіння і Антаніна - 29100 р., г. Менск
- Грыцкевіч Аляксандра - 100000 р., г. Менск
- Кавальчук Галіна - 50000 р., г. Менск
- Філіповіч Валер - 50000 р., г. Менск
- Джэйгала Уладзімір - 150000 р., г. Менск
- Ялугін Эрнест - 30000 р., г. Менск
- Краўчанка Анатоль - 200000 р., г. Менск
- Цэдрок А.В. - 30000 р., г. Менск
- Кукавенка Іван - 100000 р. г. Менск
- Пушкін Ігар - 200000 р., г. Магілёў
- ТДА "Курс" - 200000 р., г. Менск
- Астравецкі А.А. - 50000 р., г. Берасце
- Чыжова Тацяна - 15000 р., г. Менск
- Фурс Антон - 100000 р., г. Паставы
- Глебкі Юры - 200000 р., г. Менск
- Восіпава Аляксандра - 50000 р., г. Гомель
- Пракаповіч Юры - 200000 р., г. Менск
- Ляўшун Дзяніс - 197000 р., г. Менск
- Несцераў Віктар - 160000 р., г. Менск
- Чайкоўскі Павел - 75000 р., г. Менск
- Вейштарт Галіна - 50000 р., г. Менск
- Панамароў Сяргей - 50000 р., г. Менск
- Давыдовіч П.В. - 60000 р., г. Берасце
- Лябыка Дзмітры - 50000 р., г. Менск
- Рабэка Мікола - 200000 р., г. Менск
- Кірава Т.А. - 30000 р., г. Менск
- Чэчат Алесь - 50000 р., г. Менск
- Хведар Нюнька - 35 літаў, г. Вільня
- Невядомы - 100000 р., г. Менск
- Сцяпук Валянціна - 100000 р., г. Менск
- Шкірманкоў Фелікс - 50000 р., г. Слаўгарад
- Навуменка Валянціна - 150000 р., г. Менск
- Міцкевіч Марыя - 50000 р., г. Менск
- Вештарт Галіна - 50000 р., г. Менск
- Раманюк Т. І. - 100000 р., г. Менск

- Лябыка Зміцер - 50000 р., г. Менск
- Касцюкевіч Зміцер - 50000 р., г. Чэрвень
- Мануленка Уладзімір - 50000 р., г. Берасце
- Жураўскі Сяргей - 300000 р., г. Менск
- Птушко Сяргей - 30000 р., г. Хільчыцы, Жыткавіцкі р-н
- Пухоўская Юлія - 30000 р., г. Менск
- Данілюк Віктар - 30000 р., г. Менск
- Місевич Мар'ян - 600000 р., г. Менск
- Гапоненка Ірына - 100000 р. г. Менск
- Гарэцкі Радзім - 80000 р., г. Менск
- Фадзеева Тацяна - 50000 р., г. Менск
- Шыдлоўская Ніна - 50000 р., г. Менск

Наваполацкая суполка "Цэнтральная"

- Кунцэвіч Уладзімір - 100000 р.
- Рындзевіч Вячаслаў - 100000 р.
- Цвяцінскі Антось - 100000 р.
- Сідараў Сяргей - 50000 р.
- Кулік Анатоль - 50000 р.
- Форнэль Кастусь - 50000 р.
- Шэвця Аляксандр - 70000 р.
- Марцінкевіч Андрэй - 30000 р.
- Пісарэнка Алесь - 50000 р.
- Мудроў Алег - 70000 р.
- Гняткоў Валеры - 70000 р.
- Паўловіч Віктар - 70000 р.
- Рамашка Станіслаў - 50000 р.
- Гацкі Уладзімір - 70000 р.
- Рымша Алесь - 150000 р.

- усе Наваполацк.

Дзейнасць ГА "ТБМ імя Францішка Скарыны" па наданні роднай мове рэальнага статусу дзяржаўнай вымагае вялікіх выдаткаў. Падтрымка ТБМ – справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Прасім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрас, вул. Румянцава, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ №3015741233011 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанка" код 739 (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Паведамленне	Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705			
	АТДЗЯЛЕННЕ № 539 ААТ "Белінвестбанк"			
	Рахунак атрымальніка	3015741233011	Асабовы рахунак	739
Касір	(протывіч, імя, імя па-беларуску, адрас)			
	Від плацяжы		Дата	Сума
	Азначэнні на дзейнасць			
	ТБМ			
	Пеня Разам			
Квітанцыя	Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705			
	АТДЗЯЛЕННЕ № 539 ААТ "Белінвестбанк"			
	Рахунак атрымальніка	3015741233011	Асабовы рахунак	739
Касір	(протывіч, імя, імя па-беларуску, адрас)			
	Від плацяжы		Дата	Сума
	Азначэнні на дзейнасць			
	ТБМ			
	Пеня Разам			

Алесь Бяляцкі

СЦЯГА ПАЭТА

Штрыхі да творчага партрэта паэта Эдуарда Акуліна

(Працяг. Пачатак у пя- рэдніх нумарах.)

VIII.

Як я ўжо згадваў, зборнік "Радно" - чацвёрты па ліку ў паэзіі Эдуарда Акуліна, цалкам увайшоў у выданы том "Святая ноч". Рабілася гэта дзеля таго, што амаль увесь наклад зборніка ў 2000 годзе быў знішчаны проста ў друкарні. Прычынай гэтага былі некаторыя вершы са зборніка, якія ўласнік друкарні палічыў занадта вострымі і палітызаванымі, у прыватнасці, верш "Паэт", прысвечаны Народнаму паэту Беларусі Нілу Гілевічу. Уласнік друкарні пабаяўся, што з'яўленне "Радна" з выходнымі дазенымі ягонаі друкарні можа зашкодзіць ягонаму бізнэсу з боку ўладаў. У выніку кніжка была пушчана пад нож, а на руках у паэта засталася толькі некалькі сігнальных асобнікаў. Такім чынам, некаторыя вершы Эдуарда Акуліна былі ўспрынятыя як палітычная крамола. Вось так шырока-маштабная барацьба ў краіне з п'юралізмам думак, з іншадумствам прайшла і па творчасці паэта.

Сумная гісторыя выдання паэтычнага зборніка "Радно" паўтарае іншую расправу з кніжкай "Вершы Анны Ахматавай". У 1946 годзе ўвесь яе наклад быў знішчаны ў друкарні, засталася толькі крыху больш за дзесяць асобнікаў кнігі. Прайшло больш за паўстагоддзя і ў Беларусі, гэтай Вандэі Савецкага Саюза, гісторыя паўтаралася нанова.

У другой палове 90-х гадоў мінулага стагоддзя кардынальным чынам змяніліся адносіны дзяржавы да беларускай мовы. Была згорнутая беларускамоўная адукацыя. Спыніўся працэс пераходу на беларускую мову розных галінаў сацыяльнага і грамадскага жыцця, якія залежалі ад уладаў. Ізноў востра паўстала пытанне самаго існавання беларускай мовы. Быў праведзены рэфэрэндум, які пазбавіў беларускую мову статусу адзінай дзяржаўнай мовы. Больш за тое, пад пытанне было пастаўлена само існаванне беларускай дзяржавы. Дзяржаўная сімволіка краіны, якая мела гістарычныя карані: герб Пагоня і бела-чырвона-белы сцяг, была зменена на бэзэсэраўскую сімволіку з нязначнымі адрозненнямі. Застаўся складзены ў часы Сталіна і крыху мадэрнізаваны дзяржаўны гімн. Саюзныя вайсковыя і эканамічныя дамовы з Расіяй моцна прывязвалі Беларусь да імперскай краіны, якая на працягу стагоддзяў выступала ў якасці агрора і акупанта, якая паслядоўна прыгнятала і знішчала ўсе памкненні беларусаў да незалежнасці, да развіцця ўласнай тоеснасці, да развіцця мовы і культуры. Пасля бурнага працэсу нацыянальнага адраджэння пачатку 90-х гадоў гэтак жа імкліва наступіў рэгрэс.

Эдуард Акулін балюча і хвалява перажывае гэтыя змены, якія перакрэслівалі ягоныя мары і спадзяванні, выказаныя яшчэ ў падсавецкі час. Ідэя нацыянальнага, культурнага, моўнага адраджэння была падвергнутая атацы і астракізму, была зняважаная і аблыганая нашчадкамі сталінска-брэжнеўскай сістэмы. Яны звыкліся жыць у ідэалагічным кактэлі, замазаным на камуністычных ідэях, папулізмам, халуйскай угодлівасці перад рускай мовай. Яны прызвычаліся да духоўнай і маральнай няволі. Яны не ўяўлялі, што можна і трэба жыць п'юралізму.

Але як не здзіўна, драматычная, а часам трагічная сітуацыя ў краіне, катастрофа, якая адбывалася з беларускай культураю, моваю, мабільізавалі жыццёвыя і духоўныя сілы Эдуарда Акуліна. І хаця ў вершах, дзе выяўляецца ўнутраны стан паэта,

яшчэ гучаць матывы песімізму і безнадзейнасці, паэту здаецца, што ён ужо ніколі не ўзімецца ў нябёсы паэзіі, не адарвецца ад штодзённага будзённага існавання:

*Баюся вышыні -
стаміўся ад палёту...*
(Чакаю цішыні,
с. 180/3-4)

І хаця яшчэ на паэта набягаюць хвіліны роспачы і расчаравання, *"калі нябёсы клічуць на спатканне"* (Паэты пачынаюцца з любові, с. 182/8). І водгукле творчага крызісу, матывы смерці ахопліваюць яго час ад часу:

*Маёй душы пустую клетку
даўно пакінуў салавей...*
*Тут вершам пішуць вельмі рэдка,
тут смерць - апошня з надзей.*
(Мая душа - як ліфт
парожні, с. 192/9-12)

Яшчэ чуваць у вершах сум па незваротнай лёгкасці быцця ў маладосці, ва ўяўленні паэта лёгкае крыло юнацтва ледла на праявілі пыху жыцця:

*Гадоў, як воблакаў сплывло -
Больш не лятаю вольным птахам.
Юнацтва лёгкае крыло
жыццём заручанае з плахай.*
(Юнацтва, с. 215/9-12)

Але прыходзіць супакаенне і разуменне і розумам, і душою, што *"і жыццё - як няблізкі шлях..."* (Я шкадуно пра жыццё дзень..., с. 244/9) і што *"вырай мой - няблізкі, недалёкі..."* (Верасень мярэсціцца ў смуге, с. 194/10). Паэт змірыўся з тым, што жыць усё ж прыйдзеца столькі, колькі наканавана ці адмерана Богам.

Вяртанне да клопату будзённага жыцця адбываецца ва ўяўленні Эдуарда Акуліна пад наглядом Чарнобыльскага анёла, анёла-ахоўніка, ці то фантастычнай пачвары - вырадка, ці то супер-анёла, загартаванага ў радыяцыйным пекле:

*Ён маўчаў і глядзеў мне у вочы,
ён прарочыў няжыты мой лёс.
Я з магільны глыбокае нчы
пад паглядом яго уваскрос.*
(Чарнобыльскі анёл,
с. 201/5-8)

Паэт імкнецца быць гранічна шчырым перад сабой найперш у творчасці: *"Я хацеў бы пісаць, як жыў..."* (с. 181/1). А таксама ў жыцці, якое адбываецца ў ягоных вершах. Слёзы-вершы ў паэта напоўненыя п'юрацкай і мілюскай:

*І слязіна мая - як кроў,
што падсочана з роду Дрэва,
дзе ўпадзе яна - там Любоў,
там святальных валос залева...*
(Я хацеў бы пісаць,
як жыў, с. 181/13-16)

У вершах гэтага перыяду Эдуард Акулін выкрысталізаваў сваю жыццёвую пазіцыю. Яна ў яго можа быць нязручная і непрыёмная для адных, верагодна, занадта рэзкая і максімалісцкая для іншых, але ясная і зразумелая для ўсіх:

*Палю масты, але з адной умовай,
як ведаю, што болей не вярнуся...*
*Палю датла, а толькі на палову -
наўраў ці і з гадамі навучыся.*
(Спаліць масты...,
с. 188/9-12)

Жыццёвая пазіцыя паэта ўзвышана-ахвярная, падкрэслена цэнтральная, без агляды на абставіны, акаленне і асяроддзе:

*Пайду ў Лістапад
без надзей на вяртанне,
як жораў журлівы ў обнізе зор...*
Сыду назусім - ерэтых-самазванец...
Спытаюць - куды?
Адкажу - на касцёр.
(Пайду ў Лістапад...,
с. 202/11-15)

Матывы ахвярнасці гучаць у вершах Эдуарда Акуліна. Ён гатовы ахвяраваць сабой за Радзіму, за беларускі народ. Паэт стварае мегалітычныя метафарычныя вобразы, уяўляючы сябе з Крыжом Беларусі на плячах, прадчуваючы, што ён можа быць распнутым на ім:

*калі ўвэрайлётныя гусі
мне сэра, як пацер, праніжучы,
раскрэсы маёй Беларусі
я ў рукі вазьму заміж крыжы,*
*і рушу насустрэч Галгофе
зашклёным шляхам перадзім'я...*
(Пілігрым, с. 203/5-10)

Шчымыя любові да няшчаснай краіны бачна ў гэтым вершы. Біблейскія матывы ўкрыжавання Ісуса Хрыста, ягонага пакутніцкага шляху на Галгофу метафарычна пераносіцца паэтам на глебу сучаснасці. Лёс цяперашняй Беларусі ва ўяўленні паэта - гэта пакутніцкі крыж, узвалены на плечы яе адданых і ахвярных сыноў. Непазбежны шлях да беларускай Галгофы, на якім паэт прароча бачыць ахвяры і пакуты. Але дадзены аброк, і які б не быў вынік, паэт гатовы годна прайсці па гэтым цяжкім шляху.

IX.

Зацікавіла Эдуарда Акуліна і выклікала рэфлексію ў вершах гэтага перыяду роля паэта ў беларускім грамадстве. Спробы асэнсаваць ролю, значэнне і месца паэта ў беларускай прасторы рабілі ў свой час і Янка Купала, і Максім Багдановіч. Яны акрэслілі значэнне беларускіх паэтаў як надзвычай важнага. З аднаго боку, яны бачылі прызначэнне паэта быць будзіцелем народу, песняром-вешчуном, уладальнікам народных дум, вуснамі якога прамаўляе сама ісціна. З другога боку, паэты ўяўляліся захавальнікамі сутвы народнай душы, культурных і духоўных скарбаў народа.

За саветаў, згодна з канонамі сацыялістычнага рэалізму, роля паэтаў зводзілася да ролі праваднікоў камуністычнай ідэалогіі. Багата хто з беларускіх паэтаў не пагаджаўся, супраціўляўся і рызыкаваў, парушаючы гэтыя каноны. З другой паловы 80-х гадоў ХХ-га стагоддзя ізноў пачалося новае інтэнсіўнае асэнсаванне месца

паэта ў сучасным жыцці. Многія паэты вярталіся да ідэалогіі адраджэння, адпаведна, яны па-іншаму ўяўлялі сваю ролю і значэнне ў жыцці беларускага народа.

У той час пісаў пра ролю паэта ў жыцці народа і Анатоль Сыс.

Для Эдуарда Акуліна гэтая праблема стала надзённай у другой палове 90-х гадоў, у звязку з цынічным ігнараваннем уладамі тых думак і пасьляў, якія гучалі і ў выказваннях, і ў творчасці беларускіх пісьменнікаў, а таксама з абмежаваннем свабоды творчасці, якое рознымі спосабамі праводзілі ўлады. Вярталася задушная атмасфера страху і маўчання, характэрная для сталінскіх 30-х гадоў. Творцаў падзялілі на "сваіх" і "чужых". Падзел пісьменнікаў адбыўся па ідэалагічным прынцыпе, па іхніх поглядах на грамадска-палітычны падзел у краіне. Адпаведна, творы "чужых" пісьменнікаў перасталі друкавацца ў дзяржаўных выдавецтвах, яны выключаюцца з навучальных праграмаў па беларускай літаратуры. Апальных пісьменнікаў не пускаюць на тэлебачанне і радыё, іх "не заўважаюць" ва ўсіх сферах грамадскага жыцця.

Існавання Беларусі як незалежнай, вольнай і дэмакратычнай краіны было пастаўлена пад пытанне. Гэта стала асабістым выклікам для Эдуарда Акуліна як грамадзяніна і творцы. Паэт не маўчыць. Ён мае асабісты адказ на гэтае пытанне. Проста і лёгка любіць моцную і паспяховую краіну. Але ж яшчэ большай любові патрабуе краіна слабая і пагарджаная: *Паэты пачынаюцца з любові да страчанага, зняважанай Айчыны.* (Паэты пачынаюцца з любові, с. 182/1-2)

Паэт шукае апірышча для Беларускай у духоўных настаўнікаў народа:

*Францішак, Максім і Янка -
гартуйце крывіцкі дух.*
(Стаю на цвітарным
ганку, с. 213/9-10)

Беларусь нарадзіла сваіх прарокаў. Яны аб'ядналі Беларусь, і Радзіма аб'ядноўвае іх.

Паэт асуджае прымус і ціск на вольную пазіцыю думку:

*Пры гэтым народзе,
пры гэтай уладзе
паэтаў народных
штурхаюць на здраду...*

*Паэтаў вялікіх,
чый век несканчоны,
змушаюць маліцца
на псеўдаіконы*
(Паэт, с. 228/1-8)

Праблема стасункаў творцаў і ўлады не новая для беларускай літаратуры. Сто гадоў таму Янка Купала даў на яе свой адказ у паэме "Курган". Каб адважыцца паўтарыць, здавалася б, не новую ісціну, беларускім творцам прыйшлося перажыць жадлівае стагоддзе асабістых выпрабаванняў, доўгія дзесяцігоддзі пакутаў і расптапанага гонару. Урэшце з'явілася магчымасць і выспела воля ізноў стаць самім сабой. Эдуард Акулін годна і голасна абвясціў: *"Песня не прадаецца!"*

Сутнасць паэтычнага таленту незямная, адрозная ад паўсядзённага жыцця, сцвярджае Эдуард Акулін.

Паэты, дзякуючы сваім магчымым блізка да Бога. Яны - безабаронныя жыхары нябесных мароў і ўяваў. Яны - пазначаныя пячаткаю Бога бласлаўлення. Яны, як святых і родавыя птушкі, не падлягаюць знявагам і крыўдам:

*Паэты ж - нябёсаў дзеці.
Паэты - каханкі Бога...*
*Іх крыўдзіць - цяжэй у свеце
няма ад граху такога.*
(Бяздомніца, с. 229/5-8)

Але ж - "сляпая Айчына", у скрусе піша Эдуард Акулін. А ў такой Айчыне і паэты становяцца "бяздомніцамі", рэагуючы на пазбаўленне працы паэты Дануты Бічэль-Загнетавай у Гарадзенскім музеі Максіма Багдановіча. Вось так бязмежная любоў да Беларусі змяняецца ў паэта на глыбокае расчараванне. Паэт мае адказ - чаму гэта робіцца, бо *"намі сляпая праваяць"...*

Абсалютным аўтарытэтам у беларускай паэзіі, духоўным і творчым настаўнікам, прыкладам у служэнні Бацькаўшчыне Эдуард Акулін лічыць Максіма Багдановіча. У зборніку "Радно" паэт не аднойчы звяртаецца да вобразу Максіма Багдановіча. У вершы "Яно" Эдуард Акулін асэнсоўвае трагічны жыццёвы шлях паэта, хвароба, а затым і смерць якога была выкліканая вяртаннем у Беларусь. Ідэалы Максіма Багдановіча з'яўляюцца спецыяльным эталонам, на якім Эдуард Акулін вымярае сучасныя падзеі.

Максім Багдановіч у сваёй творчасці адбудоваў ідэальную Беларусь, краіну з развітай культураю, моваю, багатай гісторыяй і нацыянальнай годнасцю. Але сучасная рэчаіснасць моцна адрозніваецца ад багдановіцкага ідэалу. Таму Эдуард Акулін з горьчучу звяртаецца да паэта. Зварот гэты бязлітасны, але спраядлівы:

*Максім, не вяртайся
з далёкае Ялты -
цябе не пазнае тутэйшы народ.*

*Бо й сёння -
сляпты ён, з нішчымнай душою,
як колісь, калі ты пра гэта казаў...*
*Яму не патрэбны ні слава Пагоні,
ні бел-чырван-белы,
крывіцкі штандар.*
(Максім, не вяртайся...,
с. 205/3-8)

Пагроза для незалежнасці Беларусі ўспрымаецца паэтам як абсалютная трагедыя. Беларусь ён параўноўвае з валоскаю-васільком, з кветкаю, якую і Максім Багдановіч надзяляў п'юрым сімвалічным зместам у сваіх творах:

*Валоску тваю, Беларусь нашу мару,
вось-вось янычарскія скосяць мячы...*
(Максім, не вяртайся...,
с. 205/11-12)

Да гэтай жа тэмы паэт вяртаецца ў вершы-прысвечэнні Максіму Багдановічу. У ім паэт засяроджвае ўвагу на адмене і забароне ўладамі гістарычнага герба Пагоня і небяспецы для далейшага існавання і развіцця беларускай мовы:

*не трывожце сон Паэта -
ён у сне сваім ічаслівы...*

*Бо не ведае, не знае,
што ў забранай той краіне
на яго Пагоню зграю
нацакавалі - Вершнік гіне...*
*Што арнат залатарунны
тканай ім да сону мовы
разарвалі ўнукі-гуны,
і крывёй барвеюць словы:
БЕЛАРУСЬ, РАДЗІМА, ВОЛЯ!*
(Максіму Багдановічу,
с. 219/3-13)
(Працяг у наступным нумары.)

У нас з сябрамі ёсць традыцыя...

Кожны год у сярэдзіне студзеня мы сустракаемся ў адной з аўдыторый Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. Куляшова. У такім складзе мы бачымся толькі адзін раз на год, і аб'ядноўвае нас агульная задача: правесці чарговае "Беларускае пяціборства". Я ўжо не магу з ходу ўспомніць, калі для мяне гэтая традыцыя пачалася. Сабраўшыся а другой гадзіне, мы звычайна расстаўляем на партах нумаркі, раскладваем анкеты і аркушы паперы для кожнага ўдзельніка, прымацоўваем на дошку эмблему пяціборства. Застаецца колькі хвілін для таго, каб разгледзець кнігі, якія ў гэтым годзе будуць выбіраць сабе ўдзельнікі алімпіяды. Час ад часу нехта з нас цікае, што робіцца на калідоры. Бо ўсе мы хвалюемся: а колькі ж у гэтым годзе будзе ўдзельнікаў пяціборства? Гэты неспакой ужо таксама стаў звыклым. Дзякуй Богу, што каторы год ён змяняецца ціхай радасцю: мерапрыемства адбудзецца. І няхай мы не збіраем нават паўсотні ўдзельнікаў, але ёсць і настаўнікі, і вучні, для якіх беларуская мова родная і любімая. Менавіта дзякуючы ім, наша алімпіяда працягвае існаваць. І нас радуе, што на гэты раз вынікі па мове крыху лепшыя, чым у мінулыя гады.

Нагадаем, што на "Беларускім пяціборстве" трэба выявіць веды і разумовыя здольнасці не па адной вучэбнай дысцыпліне, а па пяці - матэ-

матыцы, прыродазнаўстве, гісторыі Беларусі, беларускай мове і літаратуры.

"Беларускае пяціборства", ужо трынаццатае па нумары, у гэтым годзе сабрала 19 удзельнікаў з Магілёўскай вобласці. Традыцыйна большасць з іх прадстаўляла Магілёў і Бабруйск. Былі і вучні з невялікіх гарадоў і вёсак. Пяцёра з іх прыйшлі на пяціборства другі раз, а дзесяцікласнік Максім Іваноў з Бабруйска - нават трэці раз. Яго настойлівасць дае плён: займаючы першыя два разы невысокія месцы, на гэты раз ён узняўся на восьмы радок. У наступным годзе ён, мабыць, зможа прэтэндаваць на прызавое месца.

А перамагла, як і год назад, **Ангеліна Жыркевіч**, дзевяцікласніца гімназіі № 3 Бабруйска. У яе ёсць магчымасць пераўзыйсці легендарны вынік яе старэйшай сястры Настасіі, зараз студэнткі матэматычнага факультэта БДУ, якая чатыры разы ўдзельнічала ў пяціборстве і кожны раз вярталася дадому з дыпломам і прызам, не ніжэй за другі.

На другім месцы - дзевяцікласнік магілёўскай гімназіі № 1 **Алесь Баравікоў**. Атрымаўшы лепшы вынік у матэматычным заданні, ён спацькнуўся на заданні па літаратуры і прыродазнаўстве, што і не дазволіла яму стаць пераможцам.

Трэці дыплом і прыз паедуць зноў жа ў Бабруйск, іх заслужыла адзінаццаціклас-

Падчас конкурсу

Дар'я Куракса

ніца школы № 21 **Дар'я Куракса**, заслужыла найперш добрай мовай і матэматычнымі ведамі. Такое спалучэнне здольнасцяў падаецца нам даволі гарманічным.

Варта адзначыць таксама навучэнку 9 класа магілёўскай гімназіі № 1 **Паліну Шарапаву**. Яна брала ўдзел у пяціборстве другі раз і зараз у яе па суме балаў пятае месца, але балы ў мове і літаратуры вышэйшыя, чым у іншых удзельнікаў, за што Паліна атрымае два адмысловыя прызы. Вынік вытлумачальны: мове і літаратуры яе вучыць адна з лепшых настаўніц Беларусі Ганна Бандарэнка, якую па выніках першых дзевяці нашых алімпіяд аргкамітэт пяціборства прызнаў лепшай настаўніцай "Беларускага пяціборства".

Пачыналася "Беларускае пяціборства" як спаборніцтва з мэтай далучыць да роднай мовы навучэнцаў, схільных да фізікі і матэматыкі. Гэтая мэта і зараз адна з галоўных у нашым праекце. Аднак у працэсе выявіліся і іншыя яго магчымасці. Аказалася, што пяціборства - магучы адукацыйны фактар. Па заканчэнні працы на выхадзе ўдзельнікі атрымліваюць аркуш з адказамі і развязкамі і - проста ўпіваюцца вачыма ў радкі гэтага аркуша. Такое чытанне на эмацыйным

Ангеліна Жыркевіч

Алесь Баравікоў

шу - і сярод заданняў пяціборства пытанне пра гісторыю магілёўскай ратушы.

Вось і на гэты раз - пытанні пра юбілей 2014 года: а) 8 верасня адзначаем 500 год... ад якой падзеі? б) 17 верасня споўніцца 75 год ад дня... якога? Адказы на гэтыя пытанні амаль пагалоўна нульвыя. Вучні старэйшых класаў (а на пяціборстве прыходзяць лепшыя) нічога пра тыя падзеі не ведаюць. Але зараз 19 чалавек ужо ведаюць. Магчыма, ад іх даведаецца яшчэ нехта, бацькі, сваякі, сябры, аднакласнікі...

Журы "Беларускага пяціборства" разыходзіцца познім вечарам, завяршыўшы сваю даволі напружаную працу. Вынікі падведзены, месцы размеркаваны. І толькі недзе ў

Паліна Шарапава

уздыме прыводзіць да таго, што прачытанае застаецца ў памяці надоўга, калі не назаўсёды.

Гэты эфект кіраўнік, ён жа ініцыятар, пяціборства Міхась Булавацкі скарыстоўвае напоўніцу, задаючы пытанні, асабліва па гісторыі, адказы на якія адукаванаму чалавеку трэба ведаць, але большасць вучняў не ведае. У Магілёве зацвердзілі старажытны герб з Пагоняй - і задаецца пытанне пра гісторыю магілёўскага герба. Аднавілі магілёўскую рату-

шы і сярод заданняў пяціборства пытанне пра гісторыю магілёўскай ратушы.

Алена Асадчая, настаўніца, сябра журы "Беларускага пяціборства", Магілёў.

Алесь Макрацоў

ПАРЦЭЛЫ

* * *
Кніга
жыцця...
Герогліфы
лесаў...

* * *
Палатно
гісторыі...
на круглым
падрамніку...

* * *
Касмічнае
поле...
парослае
дзьмухаўцамі...

* * *
Начныя
сузор'і...
Квецень
гарбузоў...

* * *
Зялёны...
узыход сонца
над градамі.
Сланечнік...

* * *
Калёсы
каля варот,
падобныя
марсаходу...

* * *
Зазор...
паміж думкай
і явай.
Памылка...

* * *
Слепакі:
няздольныя
бачыць
будучыню...

* * *
Фронт...
Сусветнай
вайны
цунамі...

* * *
Кроплі
пазіі...
Муміё
на камені.

* * *
Кольцы
дрэва...
Пакаленні
людзей...

* * *
Лясная
стыгія...
за кратамі
просек...

* * *
Як злосны
русіфікатар...
на бульбе расткі
абціраю.

* * *
Лінія
фронту:
беларуская
мова...

* * *
Жытнікі -
генеральная
рэпетыцыя
апенек?..

СВЯТА БЕЛАРУСКАЙ ЯЛІНКІ

У сярэдзіне зімы ўвесь хрысціянскі свет святкуе Нараджэнне Хрыстова. Але гістарычна так склалася, што хрысціянства падзяляецца на тры вялікія канфесіі: каталіцкую, праваслаўную і пратэстанцкую. Існуюць яны і ў нашым раёне. У кожнай з іх свае традыцыі, свая манера ўслаўляць Хрыста. Але ёсць ва ўсіх адно агульнае - гэта народная беларуская традыцыя Калядаў і навагодніх святаў. Вось гэтае, народнае, наша ад дзядоў і прададаў аб'ядноўвае, надае пачуццё адзінства. Таму трады-

цы і мова - гэта тое, што мы павінны захоўваць і перадаваць нашым дзецям. Гэта найважнейшы фактар патрыятызму, еднасці народа.

Наша таварыства заўсёды падтрымлівае людзей неабыхавых да традыцый і мовы. Таму мы ўжо ў пяты раз пасля калядных школьных канікулаў праводзім "Свята беларускай ялінкі" для дзяцей.

Свята адбылося ў суботу 11 студзеня. Былі запрошаны дзеці з мядзельных школ пры Пружанскім касцёле, Новазасімавіцкай царкве, царкве

Евангельскіх хрысціян-баптыстаў і некалькі чалавек з Лыскаўскай школы. Прышлі не толькі дзеці, але і мамы, таты ды бабулі. У невялікай зале Пружанскага палацка сабралася каля ста чалавек, якіх віталі Дзед Мароз і Снягурка. Як прыгожа, абаяльна, цёпла гучала наша мова з вуснаў дзетак! У падарунак Дзеду Марозу яны падрыхтавалі свае праграмы: гэта - калядныя песні, сцэнка, вершы; гучала цудоўная музыка скрыпкі. Дарэчы, у праграме прынялі ўдзел і госці з-за акіяна, мала-

дыя людзі, бацькі якіх некалі выехалі з Беларусі і аселі ў Амерыцы. Вельмі кранальнай была праграма праваслаўных дзетак: малыя прышлі на свята "Ялінкі" ў нацыянальных вышываных кашулях і спаднічках і цудоўна заспявалі калядкі, віталі Нараджэнне Хрыстова і ўсіх прысутных вершамі.

Хочацца шчыра падзякаваць дарослым, якія рыхтавалі дзетак, акампаніятару Людміле Пятроўне Ляшчынскай. Ролю Дзед Мароза цудоўна выканаў настаўнік беларускай мовы СШ №1 Канстанцін Іванавіч Жытко.

Дзед Мароз прышоў да дзяцей не з пустымі рукамі: дзякуючы дапамозе пружанскіх арганізацый і ўстаноў, прыватных асоб, закупілі 80 падарункаў. Спонсарскую дапамогу аказалі царква і касцёл, прадпрыемствы Н.С. Радзівончык, Л.С. Ахрамовіч, В.У. Шыбайла, Т. Галёнка, рэдакцыя раённай газеты, Берасцейская абласная сельскагаспадарчая доследная станцыя. Свае падарункі асобна ўручылі дзецям Евангельскія хрысціяне.

Хочацца ад усёй душы падзякаваць усім, хто дапамог нам зладзіць цудоўнае свята для дзяцей Пружаншчыны.

*Тарэса Жэгалова,
старшыня раённай
арганізацыі
ТБМ імя Ф. Скарыны.*

Шчыраванне над роднай песняй

У менскай бібліятэцы імя Я. Купалы адбылася супольная творчая вечарына адораных жанчын з Менска і Менскай вобласці. Тамара Іванаўна Кашчэва (Кошцево) праспявала цудоўныя песні на словы Волгі Сакаловай.

Выдатная спявачка жыве ў горадзе Фаніпалі і працуе музычным кіраўніком у дзіцячым садку № 3. Яна - аўтар-выканаўца лірычных твораў, сябра Саюза музычных дзеячоў, сябра народнага клуба кампазітараў і паэтаў "Жывіца" і народнага клуба паэзіі "Натхненне".

Нядаўна яна брала ўдзел у конкурсе сталічнага тэлебачання "Пяючыя гарады". Спідарыні Тамары давялося выступаць ад горада Дзяржынска з трыма сяброўкамі. Дзяўчат акрыліла сама атмасфера конкурсу, рэпетыцыі, праслухоўванні, майстар-класы. Яны вышлі ў фінал і выступалі ў лістападзе 2013 на сцэне Палаца Рэспублікі. Пераможцам был прызнаны горад Бабруйск, але квартэт з Дзяржынска ўвайшоў у пяць лепшых топ-кліпаў па апытанні чытачоў "Камсамольскай праўды".

Тамара Іванаўна, апантаная музыкай, крочыць па жыцці ўпэўнена і з захапленнем. З дзяцінства музыка стала для яе сэнсам жыцця і падтрымкай.

- Бацькі часта выконвалі любімыя народныя песні для гасцей. Чароўныя песенны свет палюбіла і я.

У роднай вёсцы Выгалавічы Мядзельскага раёна яна была актыўнай удзельніцай мастацкай самадзейнасці. Дзяўчына скончыла дырыжорска-харавое аддзяленне Маладзечанскага музычнага вучылішча і была накіравана выклад-

чыцай сальфеджы ў Мядзельскую музычную школу.

Там маладая выканаўца стала ўдзельніцай ВІА "Раніца", які выступаў у розных кутках Мядзельшчыны. Выконваючы апрацаваныя народныя песні, артысты неслі цяпло і дабрыню жыхарам краю. На Мядзельшчыне спідарыня Тамара знайшла свайго абранніка і нарадзіла старэйшага сына.

З 1980 года яна працуе ў дзіцячым садку Фаніпалі музычным кіраўніком з дашкалятамі. Яна дапамагае дзецям пазнаваць ўзнёслы свет музыкі, вядзе іх сцяжынкамі натхнення і пазнання багатай народнай песні. Яе выхаванцы ўдзельнічаюць у рэгіянальных фестывалях музычнай творчасці. Пяшчоту, ласку і любоў да прыгожага Тамара Іванаўна перадае сваім тром дзецям і ўнукам.

На пачатку 1990-тых гадоў Тамара Кашчэва сама пачала пісаць песні. У 2002-м з'явіўся яе першы кампакт-диск "Не шкадуіце сэрца". Пры падтрымцы Менскага абласнога народнага клуба самадзейных кампазітараў і паэтаў "Жывіца" вышлі зборнікі песень: "Вясёлыя кропелькі" (2004), "Люстэрка душы" (2005), "Срэбныя блюз" (2009), "Незабудкавыя таямніцы" (2011), а таксама кампакт-дysкі "Ляці і вяртайся", "Шчыраванне". У іх увайшлі таксама і песні сп. Тамары.

У 2008 годзе кампазітар выпусціла свой першы зборнік песень пад назвай "Не шкадуіце сэрца". Песні Тамары Іванаўны спадабаліся жыхарам Беларусі і блізкага замежжа. Любімая праца, музыка і родныя дапамагі ёй перанесці ў 2008 годзе страту мужа і знайсці сілы крочыць далей.

Праца педагога ўзнагароджана аддзелам адукацыі Дзяржынскага райвыканкама, Міністэрствам адукацыі. Тамара Іванаўна Кашчэва адзначана званнем "Лепшы педагог" у 2002, 2006, 2010 гадах. У 2012 годзе яна атрымала званне "Жанчына года Дзяржыншчыны".

- Паважаю людзей высокай духоўнасці і сябрую з творчымі жанчынамі ў нашых народных клубах, - кажа спявачка, матуля і педагог.

Э. Дзвінская.

На здымку:

Спявае Т.І. Кашчэва.

Беларуская кухня на Клімаўшчыне

Беларуская традыцыйная ежа - адна з важнейшых частак матэрыяльнай культуры, якая поўна звязана з этнічнай гісторыяй народа. Беларусь складаецца са шматлікіх рэгіёнаў, якія адрозніваюцца па шэрагу прыкмет, маюць свае комплексы страў і свае асаблівасці. Са значным павелічэннем сувязі паміж горадамі і вёскамі некаторыя асаблівасці зніклі і ў выніку гэтага працэсу з'явіліся новыя.

Да нашых дзён захаваліся яшчэ на Беларусі ўнікальныя вёскі, дзе, дзякуючы моцным традыцыям і абрадам, якія нясуць, захоўваюць і перадаюць будучаму пакаленню старонкія бабулі і дзядулі, можна ўбачыць увесь каларыт і звычай мясцовага насельніцтва ў тым ліку і кулінарны.

Выбіраючы тэму даследавання супрацоўнікі нашага музея звярнулі ўвагу на тое, што ў нашым раёне даволі мала вывучаныя абрадавыя кулінарныя традыцыі раёна. Улічваючы актуальнасць і недастатковую распрацаванасць тэмы даследавання, мы паспрабавалі правесці збор ма-

тэрыялу па рэгіянальных абрадавых кулінарных традыцыях, якія яшчэ існуюць у вёсках Клімавіцкага раёна як цяперашняга часу, так і самабытных, аўтэнтчных рэцэптаў страў нашых продкаў.

У час экспедыцый у межах раёна былі зафіксаваныя як тыповыя, так і ўнікальныя кулінарныя рэцэпты, таксама пэўныя ўнікальныя метады прыгатавання страў. Сярод выяўленых рэцэптаў дастаткова і абрадавых. Увесь сабранны матэрыял па выніках праведзеных экспедыцый у 2013 годзе Клімавіцкім раённым краязнаўчым музеем ў вёсцы Сідараўка, Мыслеўшчына, Судзілы, Кукуеўка, Грышын, Слабада і Рэўт быў апрацаваны, і на аснове гэтага наш калектыў заняў другое месца на абласной канферэнцыі, прысвечанай традыцыйнай кухні беларусаў.

Варта адзначыць таксама тое, што рэспандэнты ў ходзе гутаркі даволі слаба ўзгадалі рэцэпты, але ў выніку ненавязанага і неформальнага дыялогу атрымалася вызначыць і ўпарадкаваць пэў-

ныя працэсы, звязаныя з абрадавай кухняй, а ў прыватнасці самі рэцэпты: інгрыдыенты, працэс прыгатавання і ўжывання стравы ў час свята. Таксама цікавым з'яўляецца той момант, што рэспандэнты, якія нарадзіліся ў перыяд да 1930-х гадоў, даволі яскрава і змястоўна даюць апісанне страў, а рэспандэнты, якія нарадзіліся пасля 1930 года, ужо не могуць даць канкрэтнай інфармацыі па той прычыне, што час іх дзяцінства і юнацтва прыпадае на даволі цяжкі гістарычны перыяд - 40-я гады, калі, як выказваліся самі апытаныя, было не да захавання традыцый, а людзі імкнуліся хоць неяк выжыць і задаволіць свае натуральныя патрэбы ў ежы. Але нават у той складаны час традыцыйная кухня захоўвалася і людзі прытрымліваліся беларускай абрадавай стравы, паколькі гэтыя традыцыі даволі моцна ўкараніліся і жылі ў свядомасці і вераваннях насельніцтва ў савецкі пасляваенны час.

Вельмі прыемна варта зазначыць такі момант, калі ў

наш час, у пэўнай ступені складаны для аўтэнтчных традыцый, існуюць людзі, якія клапацяцца пра захаванне нашай нематэрыяльнай спадчыны, у тым ліку і кухні, і прыкладаюць шмат намаганняў для аднаўлення і ўвядзення ў наше сучаснае жыццё старадаўніх абрадавых страў. Такім чалавекам напрыклад у нашым раёне з'яўляецца Абраменка Зінаіда Рыгораўна, 1948 года нараджэння, якая гаспадарыць на аграсядзібе "Спадчына" ў в. Рэўт, што пад Клімавічамі. Сферай прыкладання намаганняў Зінаіды Рыгораўны становіцца і тое, што яна доволі пільна прытрымліваецца старадаўніх страў беларусаў і шырока ўжывае іх пры прыёме розных гасцей, у тым ліку і замежных. А гэта на маю думку і ёсць вельмі важны крок у прапагандзе нашых страў сярод не толькі мясцовага насельніцтва, але і замежнікаў! Як кажуць - знай нашых!!

*Аляксандр Галкоўскі,
мал. навуковы супрацоўнік
Клімавіцкага раённага
краязнаўчага музея.*

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок, Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Язэп Палубятка, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbm-mova.by/>

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Газета падпісана да друку 27.01.2014 г. у 10.00. Замова № 5.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес. - 5600 руб., 3 мес. - 16800 руб.

Кошт у розніцу: па дамоўленасці.